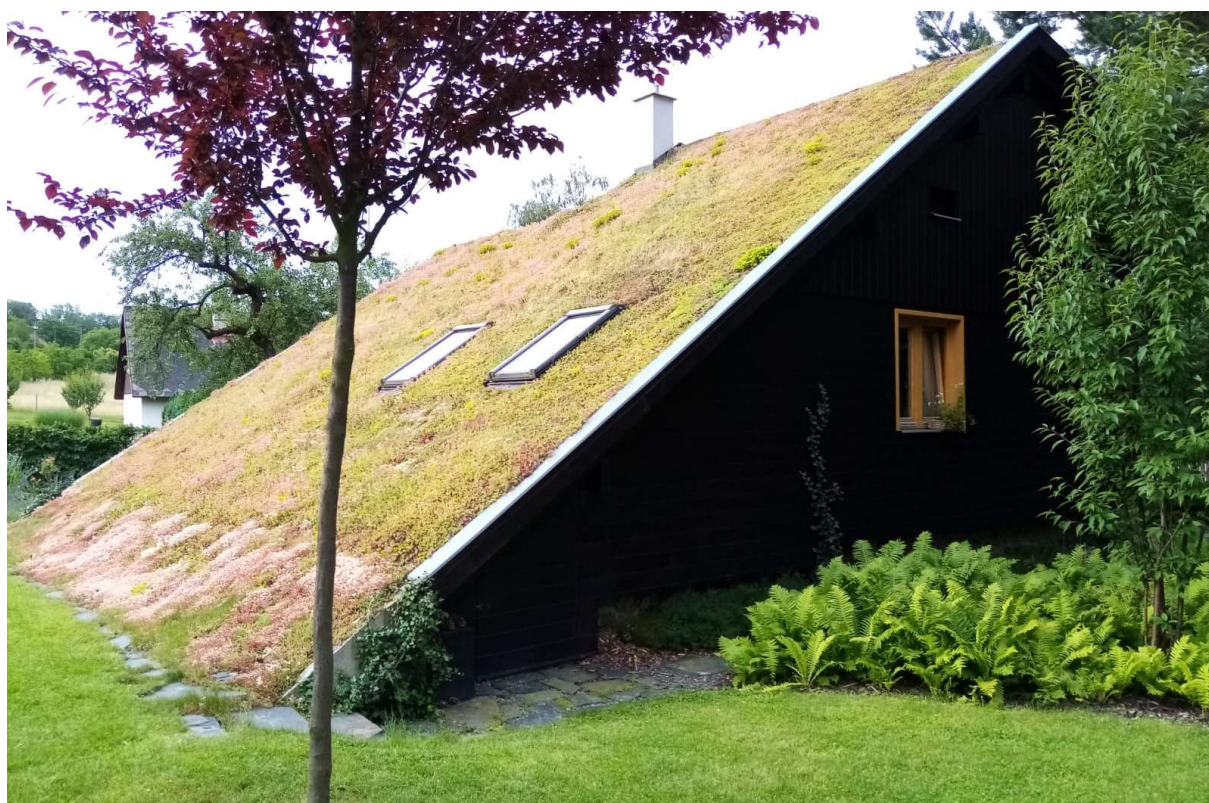

ZÁHORSKÁ KRONIKA

Vlastivědný časopis pro obyvatele, obce a regiony Záhoří a Moravské brány
/ Lipenska, Pobečví, Hostýnska, Moštěnky, Holešovska, Hranicka a Kelečska /

* Obnoveno po 70 letech * Poznáním k paměti moravského venkova

2020/2

„Stará“ chata se zelenou střechou - nový trend pro klimatickou změnu 21. století

Region Moravské brány: nová destinace pro střední Moravu

Moravská brána je kraj spojující historické země Moravu a Slezsko, národopisné oblasti Hanou a Valašsko, nebo díky rozvodí Odry a Bečvy Pobaltí a Středomoří.

Od dob starobylé Jantarové stezky tudy vedou důležité cesty lemované hrady, zámky a starobylými městy. „Moravská brána je krajem dobrého jídla, šikovných řemeslníků, bohatých tradic a úcty k historii našich předků,“ píše ve své propagaci značka MORAVSKÁ BRÁNA regionální produkt®.

Moravská brána se jmenuje i místní akční skupina (MAS) spojující samosprávy, podnikatele a místní spolky v programu LEADER, a také nový dobrovolný svazek obcí pro rozvoj venkovského regionu. Pokračování na str. 3

TIPY

- Dálnice stopami pravěkých stezek
- Do kaňonu Vlčince i vzhůru nad údolí Peklo
- Muzeum Prosenice
- Ladislav Frélich: lidový řezbář
- Pověst o hradu Helfštýn a pán z Linavy
- Jezernické viadukty: 7 divů

Obsah 2020/2:

1/ Region Moravské brány: nová destinace pro střední Moravu	T. Šulák
2/ Strategie komunitně vedeného místního rozvoje 2014-2020	MB
3/ Dálnice procházející Moravskou bránou vede ve stopách pravěkých stezek	M. Kobza
4/ Více i méně známé informace o zajímavostech Moravské brány přináší kapesní průvodce	PD
5/ MORAVSKÁ BRÁNA - geografická oblast i regionální produkt®	MB
6/ Do kaňonu Vlčince i vzhůru nad údolí Peklo. Odhalte neobjevená kouzla Moravské brány	M. Janoška
7/ Muzeum Prosenice: největší plocha pro výstavy ve venkovské obci	
8/ Ladislav FRÉLICH - lidový řezbář	M. Pospíšilík
9/ Vzpomínky Ladislava Frélicha na 2. světovou válku v Malých Prosenicích	M. Pospíšilík
10/ Pověst o zbudování hradu Helfštýn a jeho zakladateli Bedřichu z Linavy	H. Lajčíková
11/ Sušice vydala knihu Kroniky vyprávějí	
12/ Jezernické viadukty: 7 divů kraje Olomouckého	A. Jemelka

Vedení a kancelář MAS Moravská brána
Vám přeje klidné a pohodové vánoce,
v novém roce hodně štěstí, zdraví,
spokojenosti a pohody.

PF 2021

Záhorská kronika

Vlastivědný časopis pro obyvatele, obce a regiony Záhoří a Moravské brány (Lipenska, Pobečví, Hostýnska, Moštěnky, Holešovska, Hranicka a Kelečska)

Vydává: Středomoravská agentura rozvoje venkova, o. p. s.

Editor: Tomáš Šulák (Veselíčko)

Redakce: Antonín Jemelka (Jezernice), Milan Pospíšilík (Prosenice), Jana Kolodinová (Lhota), Hana Lajčíková (Hranice-Uhřínov), Dana Nevřalová (Prusinovice), Stanislava Čočková (Veselíčko)

Manažerka projektu: Jana Jurajdová (Osek nad Bečvou)

© SMARV, 2020

Kontakty:

Tomáš Šulák, tomas.sulak@smarv.cz / ředitel SMARV, o. p. s. / starosta Veselíčka / člen Záhoří, z. s.
Ing. Jana Jurajdová, jana.jurajdova@smarv.cz / předsedkyně Osečánek, z. s., osecanek@seznam.cz

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Region Moravské brány: Nová destinace pro střední Moravu

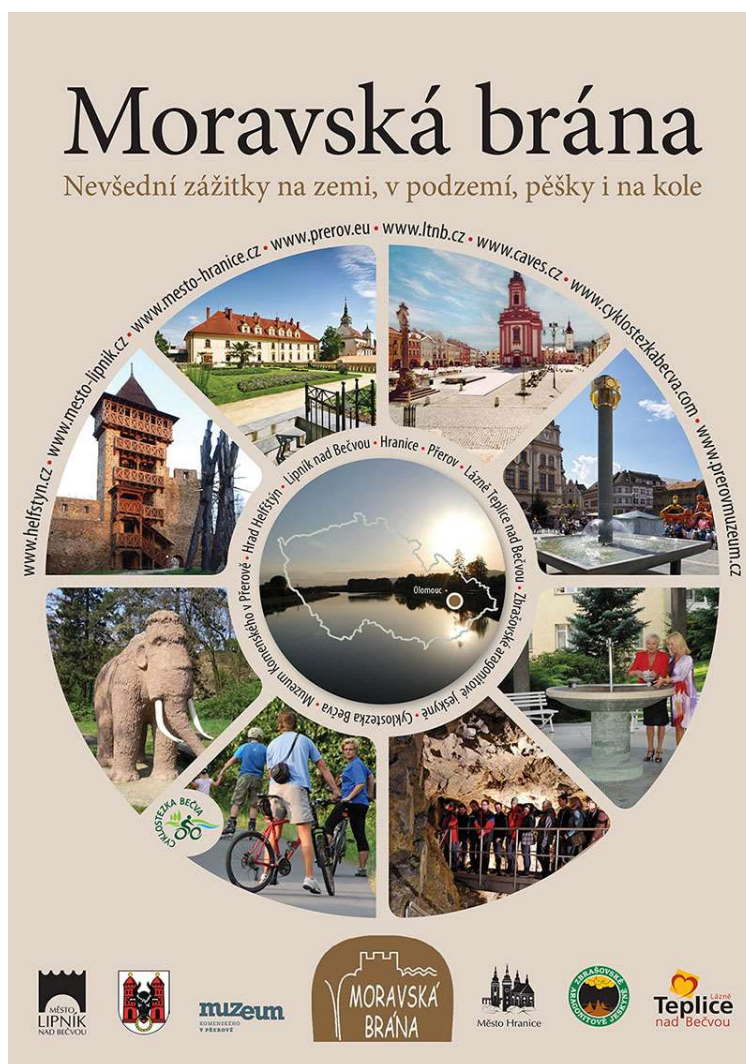
Pokračování ze str. 1

Moravská brána je region, který má skrytý potenciál. Geograficky se sice táhne od Ostravy až po Přerov, kvůli existenci dvou krajů - Moravskoslezského a Olomouckého má však regionálně-politický význam až od kraje Olomouckého, neboť severní část regionu využívá pro svou destinaci spíše pojmy „Poodří“ a „Odersko“, případně „Moravské Kravařsko“.

Moravská brána je názvem pro volné sdružení cestovního ruchu (www.moravska-brana.cz), které spojuje města Hranice, Lipník nad Bečvou a Přerov a turistické produkty Helfštýn, Zbrašovské aragonitové jeskyně, Lázně Teplice nad Bečvou, cyklostezku Bečva a potenciální Mamutov. Region Moravské brány však toho nabízí daleko více a je jen otázkou času, kdy se stane rovnoprávnou turistickou

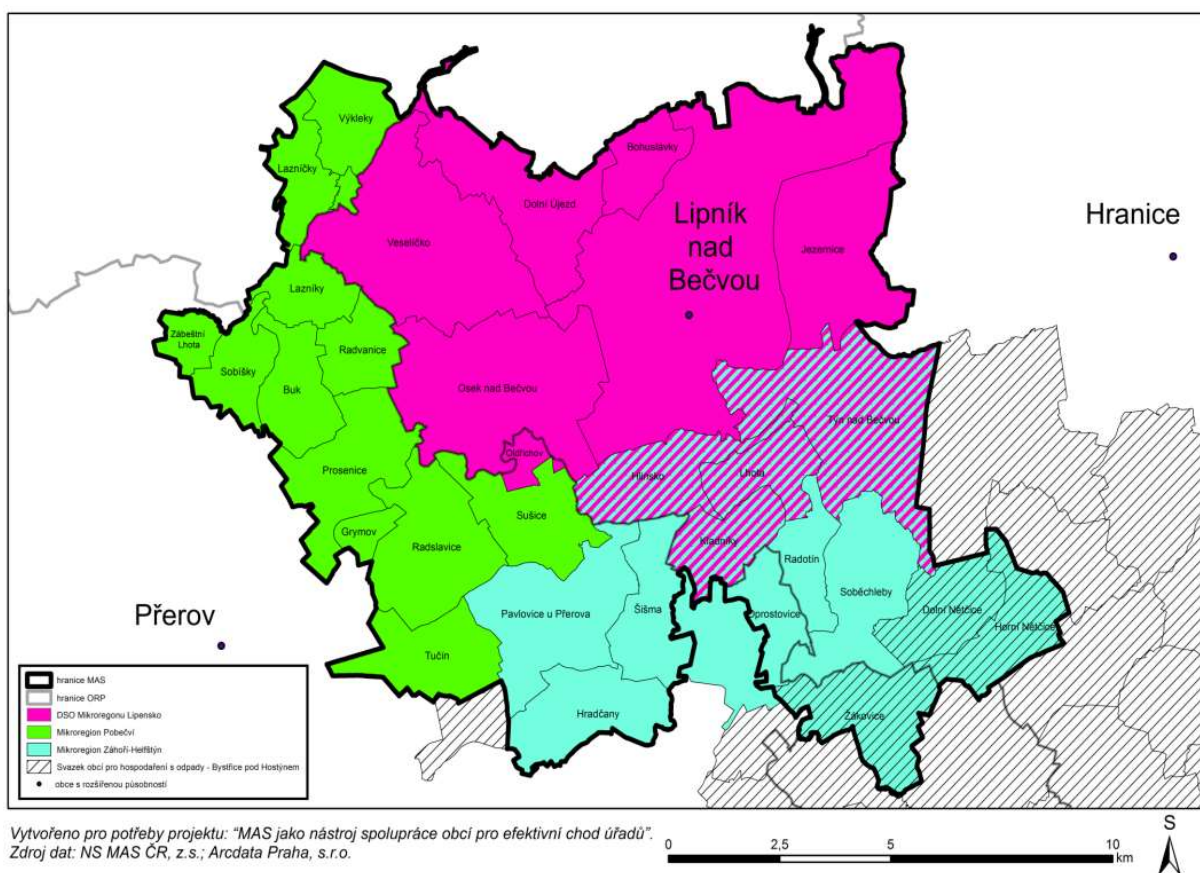
Zatímco Zlínský kraj prezentuje turisticky Valašsko, Slovácko, Zlínsko + Luhačovice a Kroměřížsko, kde vznikla nová subdestinace Hostýnsko-Holešovsko (www.hostynsko.cz, www.kartahostynska.cz), Olomoucký kraj má zatím oficiálně pouze destinace Jeseníky a Střední Morava, která zahrnuje nejen hanáckou metropoli Olomouc, ale i rozmanitý venkov s většími městy Litovelska, Šternberska, Hané (Olomoucka), Prostějovska či Moravské brány (od Kojetína po Hranice v někdejších okrese Přerov).

Moravská brána je také názvem pro místní akční skupinu (MAS), která vznikla reformou někdejší MAS Záhoří-Bečva po rozšíření regionu o Lipensko včetně města Lipník nad Bečvou (www.mas-moravskabrana.cz), a dobrovolný svazek obcí (DSO), který tvoří venkovské obce kromě města (www.dsomoravskabrana.cz). V regionu ovšem působí vedle DSO MB, jejímž hlavním cílem byla spolupráci v odpadovém

hospodářství, také malé mikroregiony (svazky obcí) Lipensko (fialová), Pobečví (zelená) a Záhoří Helfštýn (modrá).

MAS Moravská brána v kontextu DSO

V rámci integrované strategie rozvoje území MAS MORAVSKÁ BRÁNA „SPOLEČNĚ V POHYBU“, která je vlastně makro-koncepcí všech aktérů regionu, byl na období 2014-2020 definován jako jeden z cílů (a bude pokračovat i pro období 2021-2027) „Nabídnout stávající přírodní a kulturní hodnoty pro rozvoj cestovního ruchu“ v klíčové oblasti rozvoje - prioritě 1: Cesty za poznáním krajiny a historie regionu. Ta má čtyři opatření: 1.1 Podpora cykloturistiky, in-line sportu a turistiky, 1.2 Uchovávání kulturního dědictví regionu, 1.3 Zlepšení nabídky cestovního ruchu a 1.4 Zlepšení ubytovacích a stravovacích kapacit.

Tato priorita má odezvu ve strategickém cíli 6 „Zajistit rozvoj regionu pomocí stabilní a otevřené MAS a mezisektorového partnerství“ v prioritě 6: Rozvoj spolupráce a místního partnerství. Zde se jedná o opatření 6.1 Zajištění managementu rozvoje místního partnerství MAS, 6.2 Rozvoj spolupráce místních aktérů, 6.3 Zajištění činnosti svazků obcí a 6.4 Spolupráce MAS na národní úrovni, s aktivitou 6.4.3 Vytvoření a zajištění turistické destinace širšího regionu.

Nástroje rozvoje regionu MAS Moravská brána a DSO Moravská brána doplnilo nově zřízené družstvo BEC Moravská brána na podporu podnikání. (BEC = Business and Employment Cooperative neboli podnikatelsko-zaměstnanecké družstvo, původně projekt zaměřený na podporu podnikání a sebezaměstnávání osob ohrožených na trhu práce. Více na http://mas-moravskabrana.cz/bec_druzstvo

Tomáš Šulák

S využitím dostupných informací na webových stránkách aktérů rozvoje regionu

Cíl spolupráce volného sdružení cestovního ruchu Moravská brána:

- Prodloužení pobytu turistů v regionu
- Výměna informací (propojenost mezi zúčastněnými subjekty)
- Vzájemné předávání materiálů
- Rozvoj turismu v regionu
- Jednotná komunikace, tvorba a propagace značky „Moravská brána“

Partneři:

- Statutární město Přerov, www.prerov.eu
- Městské informační centrum Přerov
- Město Hranice, www.mesto-hranice.cz
- Městské informační centrum Hranice
- Město Lipník nad Bečvou, www.mesto-lipnik.cz
- Turistické informační centrum Lipník nad Bečvou
- Hrad Helfštýn, www.helfstyn.cz
- Zbrašovské aragonitové jeskyně, www.jeskynecr.cz
- Lázně Teplice nad Bečvou, www.ltnb.cz
- Muzeum Komenského v Přerově, www.prerovmuzeum.cz
- Hranická rozvojová agentura, www.hranicko.eu, www.regionhranicko.cz

Bohuslavky, Buk, Dolní Nětčice, Dolní Újezd, Grymov, Hlinsko, Horní Nětčice, Hradčany, Jezernice, Kladníky, Lazníčky, Lazníky, Lhota, Lipník nad Bečvou, Oldřichov, Oprostovice, Osek nad Bečvou, Pavlovice u Přerova, Prosenice, Radotín, Radslavice, Radvanice, Sobišky, Soběchleby, Sušice, Šišma, Tučín, Týn nad Bečvou, Veselíčko, Výkleky, Záběštní Lhota, Žákovice

Strategie komunitně vedeného rozvoje 2014-2020

Metoda LEADER, která prokázala životaschopnost v průběhu uplynulých dvaceti let, je v programovacím období Evropské unie 2014-2020 součástí Komunitně vedeného místního rozvoje (CLLD = Community-led Local Development). Slogan MAS Moravská brána „Otevřeně pro rozvoj regionu“ doplnilo motto strategie „Společně v pohybu“, které symbolizuje sepětí tří mikroregionů a novou dynamiku rozvoje.

Důležitým prvkem tvorby strategie je přístup „zdola nahoru“ kladoucí důraz na přímou spolupráci veřejného, neziskového a podnikatelského sektoru v regionu. Obyvatelé nebo uživatelé území mají možnost aktivního zapojení do plánovacích procesů a podílet se na rozvoji území. Komunitně vedený místní rozvoj je nástrojem pro nalezení odpovědí na sociální, environmentální a ekonomické výzvy, kterým v současnosti čelíme. Má podstatný vliv na životy lidí a na vytváření nových myšlenek. Podporuje společné zavádění efektivních a často zcela netradičních nápadů do praxe a posiluje místní kapacitu pro rozvoj území.

Příprava strategie proběhla v několika krocích:

- anketa a sběr projektových záměrů
- veřejná projednávání
- příprava analytické části strategického dokumentu - popis a vymezení území
- příprava strategické části dokumentu - definování priorit a zájmů regionu a programových rámců pro IROP, PRV a OPZ
- příprava implementační části

Zpracování Strategie komunitně vedeného místního rozvoje MAS Moravská brána pro programovací období 2014-2020 bylo provedeno v několika krocích v průběhu let 2012-2015. Oproti původnímu předpokladu se příprava prodloužila o dva roky. Důvodem bylo opoždění příprav České republiky na programové období 2014-2020 a absence souvisejících dokumentů, s nimiž by připravovaná strategie měla být v souladu vč. závazné metodiky pro vypracování strategického dokumentu.

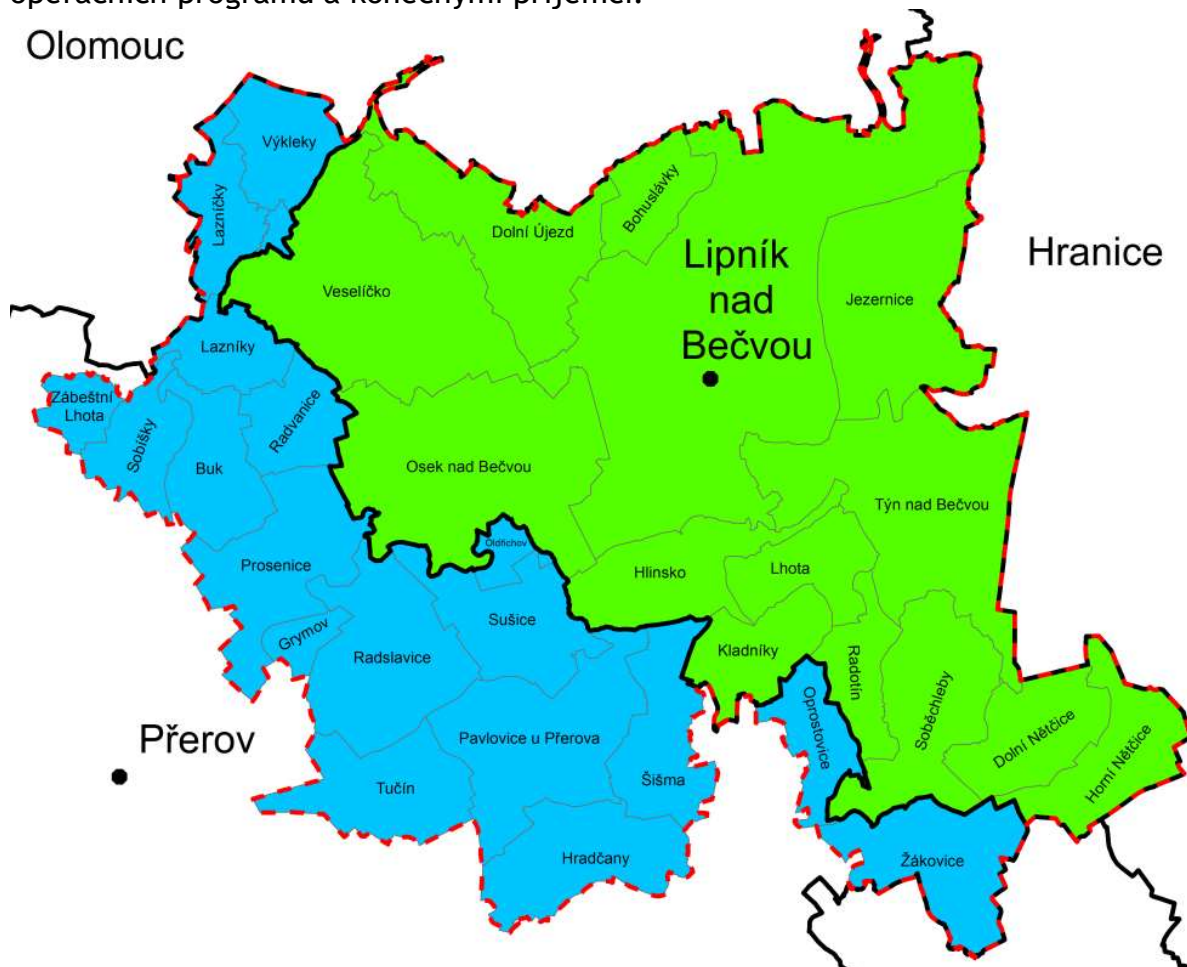
Prodloužení doby přípravy umožnilo území realizaci dvou zcela zásadních projektů, které významně posílily soudržnost regionu a nasměrovaly budoucí směr k hlubší spolupráci a realizaci integrovaných projektů. Jednalo se o projekty Svazu měst a obcí (SMO ČR) prostřednictvím DSO MR Lipensko PMOS „*Podpora meziobecní spolupráce*“ (spolupráce obcí, škol, poskytovatelů sociálních služeb a aktérů v oblasti zaměstnanosti) a Sdružení místních samospráv (SMS ČR) MAS MB EChÚ „*MAS jako nástroj spolupráce obcí pro efektivní chod úřadů*“ (spolupráce obcí v oblastech školství, zaměstnanost a protipovodňová opatření a krizové řízení).

Výstupy z těchto projektů byly zapracovány do SCLLD. Spolupráce byla definována jako klíčový princip rozvoje území MAS Moravská brána. Současně byl realizován i projekt šesti MAS z Olomouckého, Zlínského a Moravskoslezského kraje

„EMI 6“ zaměřený na zpracování metodiky monitoringu, evaluace a implementace SCLLD, který významně přispěl ke zkvalitnění výsledného dokumentu.

Současně s tvorbou strategie se MAS připravovala na standardizaci. Díky těmto dvěma krokům plnila v nadcházejícím období roli prostředníka mezi řídicími orgány operačních programů a konečnými příjemci.

Olomouc

Komunikace mezi konečnými příjemci a platebními agenturami, resp. řídicími orgány, se tak u menších projektů mohla omezit na minimum. Pro žadatele o dotaci byl celý systém mnohem jednodušší než dosud. Prostřednictvím MAS region získal 40 milionů korun z operačních programů IROP, PRV a OPZ. MAS podpořila projekty zaměřené na zvýšení bezpečnosti v dopravě, cyklodopravu, investice do základních škol, sociální služby, sociální podnikání, investice do zemědělských podniků, projekty drobných podnikatelů a projekty zaměřené na zlepšení situace na trhu práce.

V rámci projektu Efektivní chod úřadů MAS zpracovala také Strategii spolupráce obcí na platformě MAS pro roky 2015-2020, která doplňuje SCLLD.

Mise MAS Moravská brána v letech 2014-2020

- MAS zná svůj region, protože ji tvoří místní subjekty
- MAS umí dobře vybírat a rozdělovat peníze na projekty svých žadatelů
- MAS umí vzájemně působit s jinými regiony v projektech spolupráce
- MAS umí radit svým členům a žadatelům z jejich regionu v různých dotačních programech a pomáhat jim s jejich realizací
- MAS je důvěryhodná, neboť je otevřená novým pohledům, transparentní a informující veřejnost
- MAS je připravena zajistit administraci více programů

Finanční zdroje

MAS usilovala o naplnění své strategie. K tomu bylo nezbytné zajistit maximální využití možností čerpání dotací z Evropských strukturálních a investičních fondů (ESIF) a současně se zaměřit i na národní zdroje, tedy rozpočty ČR a Olomouckého kraje. Nedílnou součástí financování projektů však zůstaly vlastní zdroje žadatelů. Nejvyšší míru spoluúčasti mohli očekávat podnikatelé (40-50%), v případě obcí a neziskových organizací dotace mohly dosáhnout až 95% uznatelných nákladů projektu.

MAS Moravská brána, z. s. je zapsaný spolek, který působí v jihovýchodním cípu Olomouckého kraje, mezi městy Přerov a Hranice, na území tří mikroregionů Lipensko, Pobečví a Záhoří-Helfštýn. Jedná se o celistvé území 32 obcí s přirozeným centrem, městem Lipníkem nad Bečvou. Členskou základnu tvoří kromě obcí také místní podnikatelé a nestátní neziskové organizace. V současné době má MAS 78 členů.

MAS Moravská brána, z.s. vznikla „restartem“ původní Místní akční skupiny Záhoří-Bečva, který spočíval ve změně stanov (název, sídlo, rovnoměrné zastoupení aktérů z jednotlivých mikroregionů v orgánech spolku). Hlavním posláním je všestranná podpora trvale udržitelného rozvoje daného venkovského regionu, hlavně činnostmi ve prospěch obcí, neziskových organizací, drobných podnikatelů, malých a středních podniků a dalších subjektů působících na území, s ohledem na ochranu přírody a krajiny. Sdružení vytváří a naplňuje rozvojové koncepce a strategie a rozvíjí mezisektorovou spolupráci.

Hlavní činností MAS byla realizace **Strategického plánu LEADER 2008-2013**, který byl podpořen v rámci Programu rozvoje venkova ČR. Nyní se dokončuje naplnění integrované **Strategie komunitně vedeného rozvoje 2014-2020 Společně v pohybu**.

Mimo rozvojové úsilí MAS klade důraz i na podporu pocitu sounáležitosti s územím. Převzala proto například záštitu nad organizací tradičních Dožínků, které se konají každý rok v jiné obci MAS. Spolu s MAS Hranicko realizovala projekt Hudební a filmová muzea našich krajů, který kromě expozic v Dolních Nětčicích a Týně nad Bečvou přinesl i filmový server se stovkami hodin digitalizovaných archivních záběrů z obcí území.

Rozloha: 190 km²

Počet obyvatel: cca 22 tisíc

Území působnosti: obce Bohuslávky, Buk, Dolní Nětčice, Dolní Újezd, Grymov, Hlinsko, Horní Nětčice, Hradčany, Jezernice, Kladníky, Lazníčky, Lazníky, Lhota, Lipník nad Bečvou, Oldřichov, Oprostovice, Osek nad Bečvou, Pavlovice u Přerova, Prosenice, Radotín, Radslavice, Radvanice, Sobišky, Soběchleby, Sušice, Šišma, Tučín, Týn nad Bečvou, Veselíčko, Výkleky, Zábeštní Lhota, Žákovice.

MAS je připravena podpořit žadatele ze svého území. Nabízí možnost konzultací vašich projektových záměrů a pomoc s jejich zacílením na dotační programy.

EVROPSKÁ UNIE
Evropský fond pro regionální rozvoj
Integrovaný regionální operační program

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Dálnice procházející Moravskou bránou vede ve stopách pravěkých stezek

Moravská brána je široké údolí táhnoucí se od Přerova proti proudu Bečvy přes neznatelné sedlo až do údolí Odry. Je to opravdová brána, která od pravěku lákala všechny, kdo procházeli střední Evropou ve směru od severu k jihu a obráceně. Platí to dodnes a toto místo je stále jedním z nejfrekventovanějších dopravních koridorů u nás.

Římský most přenášel dávné povozy přes říčku Ludinu. Dálnice procházející Moravskou bránou vede ve stopách pravěkých stezek

Nejvyšším místem Moravské brány je **Bečovská brána**. Je to téměř neznatelné sedlo, které od sebe odděluje již zmíněnou nivu Bečvy a Odry. Nachází se mezi dvěma vrcholy - na jihovýchodě to jsou Stráže, které jsou s nadmořskou výškou 331 metrů součástí Podbeskydské pahorkatiny, a na severozápadě je to pak kóta Vrchy s nadmořskou výškou 465 metrů, na které stojí vysílač. Tento kopec však patří již k Oderským vrchům.

Měli bychom také připomenout, že sedlo je nejnižším místem evropského rozvodí u nás. Výška této linie zde dosahuje jen 316 metrů nad hladinou moře. Na západě teče říčka **Ludina**, která je přítokem Bečvy, a s ní její vody končí v Černém Moři. Naopak jen o pár set metrů východněji protékající potok **Doubrava** se vlévá do Odry a s jejími vodami plyne do dalekého Baltského moře. Zatímco na tomto nejnižším místě si rozvodí patrně nevšimneme, na odpočívadle u staré hlavní silnice z Hranic do Bělotína ho připomíná zajímavý betonový monument se slovy básníka Jana Skácela: „*Podivuhodné místo, kde se rozcházejí vody a kde se rozděljuje déšť.*“

Moravskou bránou odjakživa chodila zvěř. A za ní pak i lidé

Právě příhodné podmínky vedly k tomu, že již od pravěku byla Moravská brána asi nejfrekventovanější dopravní tepnou mezi severem a jihem na našem území.

Odpradávná tudy migrovala stáda zvěře a za nimi přicházeli i lidé. I proto je jedno z nejznámějších nalezišť existence lovců mamutů v Předmostí u Přerova. V jeskyni Šipka u Štramberka byly zase nalezeny pozůstatky neandrtálského člověka.

Už v těchto dobách vešla Moravská brána ve známost jako dobré místo pro průchod pohořími uzavírajícími jinak cestu napříč Evropou. Využívali ji také kupci, kteří obchodovali s jantarem, odtud její jméno **Jantarová stezka**. Právě tudy procházely také různé národy, dobyvatelé i prostí osadníci, kteří v dávných dobách migrovali Evropou.

Na tradici těchto dávných stezek navázala i novější doba. Již ve středověku tudy vedly cesty spojující Moravu se Slezskem a na ně navazovaly i první vozové trasy. Z doby jejich budování patrně pochází **Římský most**, který překlenuje říčku Ludinu mezi Střitěží nad Ludinou a Hranicemi. Jeho jméno by sice evokovalo, že pochází již z římských dob, ale přestože datum jeho stavby není známo, odborníci jej kladou spíše do počátků 18. století. Na něj navazuje doposud znatelná vozová cesta mířící přes nejvyšší bod Moravské Brány do Bělotína.

Díky komunikační důležitosti této oblasti vznikaly na úbočích Moravské brány hrady, které ji měly střežit. Kromě známého **Helfštýna** to byly i hrady **Drahotuš**, **Starý Jičín** či **Štramberk**. Bylo třeba chránit poutníky, ale také bránit se vojskům, která tudy procházela. Vzpomeňme Uhry, Tatary, Švédy, Napoleona, Pruská vojska či německý Wehrmacht.

V roce 1784 si uvědomily dopravní potenciál Moravské brány i úřady ve Vídni, a tak byla jedna z prvních císařských silnic vedena právě touto sníženinou. Ve 40. letech 19. století na ni navázala i železniční trať - **Severní dráha** císaře Ferdinanda. První vlak zde projel 1. května 1847. Dnes tudy vede trasa železničního koridoru. Zatím posledním dopravním propojením, protínajícím Moravskou bránu, je trasa dálnice D1 spojující Ostravu s Prahou, kterou mimochodem plánovali již architekti Třetí říše. Její obrovský most překonává také říčku Ludinu, a to jen pár metrů od místa, kde dodnes stojí kamenem zaklenutý Římský most.

Miroslav Kobza, *Český rozhlas*, 2015

Zdroj: <https://regiony.rozhlas.cz/dalnice-prochazejici-moravskou-branou-vede-ve-stopach-pravekych-stezek-7445098>

Více i méně známé informace o zajímavostech Moravské brány přináší kapesní průvodce

Věděli jste, že se v Přerově vaří a pije pivo téměř tisíc let? Že zvonice v Lipníku nad Bečvou se jako jediná na Moravě dochovala v původní podobě? Že viadukty Severní dráhy císaře Ferdinanda v Hranicích byly v roce 2007 prohlášeny za kulturní památku? Nebo že díky kyselce jsou Zbrašovské aragonitové jeskyně těmi nejteplejšími v republice?

Veškeré informace a zajímavosti z okolí přibližuje Průvodce Moravskou bránou. V roce 2016 jej vydalo volné sdružení Moravská brána, které tvoří města Přerov, Lipník nad Bečvou a Hranice se svými informačními centry, Zbrašovské aragonitové jeskyně, Lázně Teplice nad Bečvou, Muzeum Komenského v Přerově s hradem Helfštýnem a Hranická rozvojová agentura.

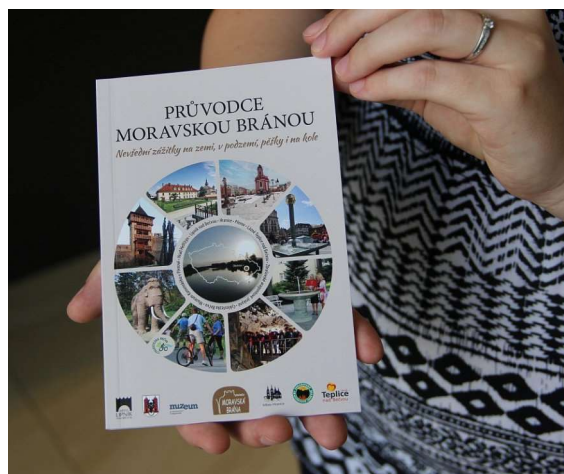
„Turistický průvodce v oblasti Moravské brány dlouhodobě chyběl. Členové sdružení na tento nedostatek stále upozorňovali a snažili se jej vyřešit s institucemi cestovního ruchu v Olomouckém kraji. Projekt bohužel tematicky nezapadal do zadání dotačních titulů, které byly pro cestovní ruch v kraji vypisovány. Bylo zřejmé, že tudy cesta nepovede. V jiných krajích jsme se však s obdobnými materiály běžně setkávali a vlastní zkušenost nás jen utvrdila v tom, že tyto materiály jsou praktické a účelné. Proto jsme se rozhodli průvodce **vydat vlastními silami**. Obrovský přínos spatřuji v tom, že průvodce redigovali pracovníci z daných turistických lokalit, čili lidé, kteří je znají jako své boty. Návštěvníkům tak přiblížili i místa méně známá nebo informace, které nejsou běžně v povědomí. K nim patří například historické rarity,“ řekla Jitka Ihraczká, referentka cestovního ruchu v Lipníku nad Bečvou.

Moravská brána je rozlohou nevelké území, avšak přímo plná pozoruhodností. Od pradávna bylo významnou komunikační spojnici Moravy a Slezska, v pravěku tudy vedla proslulá obchodní **Jantarová stezka** a v dobách habsburské monarchie jedna z prvních a nejdůležitějších železničních tratí. „Dnes tudy prochází páteřní dálnice D1. Členové volného sdružení Moravská brána si toto propojení uvědomují a nabízejí návštěvníkům nevšední zážitky na zemi, v podzemí, pěšky i na kole,“ dodala Ihraczká.

Průvodce seznámí čtenáře s historií, památkami, přírodními zajímavostmi a pozoruhodnostmi měst i muzeí v Moravské bráně, které střeží hrad Helfštýn. Nabídne zajímavé náměty k výletům či různé možnosti ke strávení dovolené. „Rozhodnete-li se vydat po stopách kyselky, představí vám Lázně Teplice nad Bečvou a jejich prameny, Zbrašovské aragonitové jeskyně či bezednou Hranickou propast. Vydat se můžete také po vlastivědné stezce Předmostím až do pravěku nebo z Přerova do Dubu přes Království až k mamutovi,“ přibližuje Jitka Ihraczká.

Publikace naláká na cestu po krasových kopečcích kolem Hranic nebo na odpočinek v oáze klidu u Valšovických jezírek či v hudebním a filmovém muzeu v Hustopečích nad Bečvou.

Iva Najd'onovová, Přerovský deník, 22. 7. 2016

MORAVSKÁ BRÁNA - geografická oblast

Moravská brána je geomorfologický celek na Moravě, součást pásma Západních Vněkarpatských sníženin. Tvoří protáhlou, asi 70 km dlouhou sníženinu mezi Podbeskydskou pahorkatinou a Nízkým Jeseníkem, od Přerova po Ostravu, a propojuje Hornomoravský úval a Ostravskou pánev. Jde o jednu z hlavních přirozených komunikačních spojnic v rámci střední Evropy, mezi pobaltským a podunajským prostorem, využívanou od pravěku.

Geomorfologie

a geologie. Tvoří ji rovina nebo mírná pahorkatina vyplněná neogénními sedimenty s pokryvem uloženin pevninského ledovce a s rozsáhlými sprašovými pokryvy. Jejím nejvyšším bodem je **Lučická Stráž 339 m n. m.** Podle příslušnosti k povodí se člení na dva podcelky: Bečevskou bránu a Oderskou bránu.

Pohled do Moravské brány, na Záhoří a Hostýnské vrchy z Veselíčka

Moravskou branou prochází napříč hlavní evropské rozvodí mezi úmořím Baltského (Odra) a Černého moře (Bečva), jeho nejnižší bod se zde nachází v mělkém sedle mezi Hranicemi, Stříteží nad Ludínou a Bělوتينem ve výšce 311 m n.m. (přirozeně), resp. 297 m n.m. (vykopaný železniční zářez). V terénu betonovým památníkem vyznačené místo při silnici I/47 mezi Hranicemi a Bělوتينem se nachází ve výšce 337 m n. m.

Vodstvo. Protisměrně jí protékají řeky Bečva (na jihozápad) a Odra (na severovýchod) s přítokem Luhou - prochází tudy hranice jejich povodí, což je současně hlavní evropské rozvodí mezi úmořím Baltského a Černého moře.

Ochrana přírody. Předmětem zvláštní ochrany jsou vesměs zbytky lužního lesa a zachovalé přirozeně meandrující toky. Značnou část Oderské brány pokrývá Chráněná krajinná oblast Poodří, v níž se ještě nacházejí maloplošná zvláště chráněná území: Národní přírodní rezervace Polanská niva, přírodní památka Meandry Staré Odry a přírodní rezervace Bartošovický luh, Bařiny, Koryta, Kotvice, Polanský les, Rákosina a Rezavka. Mimo CHKO Poodří jsou dále tato chráněná území: národní přírodní rezervace Žebračka a přírodní památky Malé laguny, Sedlnické sněžanky (část) a Týn nad Bečvou a přírodní rezervace Přemyšov a Škrabalka. Okrajově sem zasahuje přírodní park Oderské vrchy.

Sídla. Pomyslným střediskem Moravské brány je město Hranice, ležící zhruba uprostřed. Na protilehlých vstupech do brány leží větší města Ostrava a Přerov. Dalšími městy v bráně jsou Lipník nad Bečvou, Studénka a Klimkovice, po okrajích se nachází Bílovec, Fulnek, Nový Jičín, Odry, Příbor. Dalšími významnějšími sídly jsou např. Kunín, železniční uzel Suchdol nad Odrou nebo rodiště J. G. Mendela Hynčice.

Význam. Moravská brána je od pradávna klíčovou komunikační spojnici Moravy a Slezska, v celoevropském pohledu pak Pobaltí se Středomořím. Od pravěku jí procházela Jantarová stezka, později jí byla vedena jedna z prvních

a nejdůležitějších železničních tratí Habsburské monarchie - Severní dráha císaře Ferdinanda - spojující metropoli Vídeň s Haličí, po rekonstrukci (v totožné trase) označovaná jako 2. tranzitní železniční koridor, jenž je součástí VI. panevropského koridoru.

Moravskou branou prochází také dálnice D1, evropské silnice E442 a E462, a v plánech jí potenciálně vede plánovaná vysokorychlostní trať (část s názvem Moravská brána) i „mrtvý“ průplav Dunaj-Odra. Také se v ní nachází ostravské letiště Leoše Janáčka (Mošnov).

Zdroj: Geografický místopisný slovník, Academia, Praha, 1993

MORAVSKÁ BRÁNA regionální produkt®

Výrobky a produkty pocházející z regionu Hranicko a Lipensko se mohou ucházet o značku **MORAVSKÁ BRÁNA regionální produkt®**. Tato značka garantuje zejména místní původ výrobku a vazbu na oblast Moravské brány, ale také jeho kvalitu a šetrnost k životnímu prostředí. To vše ocení jak turisté, kteří si chtějí pořídit pravý a kvalitní suvenýr z Moravské brány, tak místní obyvatelé, kteří chtějí nákupem podpořit „svého“ místního výrobce. Místním živnostníkům, zemědělcům, malým a středním firmám proto značka přináší především:

- **konkurenční výhodu a zvýšení odbytu**, ale také
- **propagaci a reklamu** pro jejich produkty a
- **sounáležitost s regionem a vzájemnou spolupráci**.

Propagace značky a značených výrobků probíhá jednak formou jednotných reklamních tiskovin (katalog výrobků, plakáty, letáky apod.) a prostřednictvím médií (webové stránky, rádia, televize), jednak na společných akcích a prezentacích výrobců. A protože je značení výrobků v jistém smyslu turistickým produktem, mohou se výrobci účastnit také různých veletrhů cestovního ruchu, jako např. Regiontour v Brně, mezinárodní Holiday World v Praze a tradičních akcích, jako jsou Farmářské trhy. Na projektu se finančně spolupodílí Olomoucký kraj.

Koordinaci značky MORAVSKÁ BRÁNA regionální produkt® převzala MAS Hranicko od Hranické rozvojové agentury (HRA) provozně od 1. 1. 2020, oficiálně pak od 19. 3. 2020, kdy se stala členem Asociace regionálních značek (ARZ). Ke změně dochází po vzájemné dohodě obou organizací stvrzené usnesením valné hromady MAS Hranicko z 17. 9. 2019 a správní rady Hranické rozvojové agentury z 23. 10. 2019.

Na rozjezdu značky Moravská brána se od roku 2012 podílely za HRA Olga Vilímková a Michaela Škrobánková. I přesto, že byla donedávna nejmenší značkou v celé ČR, mezi ostatními značkami se neztratila. „Rádi bychom se zaměřili na větší propojení místní produkce s restauracemi a školními jídelnami v regionu. K tomu by mohl posloužit stále populárnější formát nějakého gastrofestivalu, jehož tradici bychom v Hranicích rádi zavedli,“ uvedl manažer MAS Hranicko František Kopecký.

V roce 2019 se možnost získání značky MB rozšířila také o území MAS Podhostýnska, kde je prozatím jediný držitel.

Kontakt: MAS Hranicko z. s., Tř. 1. máje 328, 753 01 Hranice, tel: 773 583 020, e-mail: f.kopecky@regionhranicko.cz

Do kaňonu Vlčince i vzhůru nad údolí Peklo. Odhalte neobjevená kouzla Moravské brány

Jistě to znáte z vlastní zkušenosti. Kolem určitého místa jste už jeli alespoň padesátkrát, ale nikdy jste se tam nezastavili. Až někdy příště, říkáte si neustále. Jedním z těchto míst je určitě pro mnohé taky Moravská brána. Místo, kudy denně prosvíští desítky rychlovlaků a tisícovky aut, ale nikdy není čas zastavit.

Moravská brána je významná zeměpisná sníženina oddělující Českou vysočinu na západě od Karpat na východě. Táhne se v přímé linii Přerov - Ostrava a vznikla v důsledku kerných poklesů zemské kůry.

Její nejznámější část, střežená majestátním hradem Helfštýnem, se rozprostírá mezi Lipníkem nad Bečvou a Hranicemi a má charakter úzkého prolomu, který je ohraničený strmými svahy okolních zalesněných vrchovin. A právě do nich zamíří trasa našeho výletu.

Veselíčko vám spraví náladu

Východiskem bude železniční zastávka Osek nad Bečvou, odkud vede příjemná procházková cesta přes pole do dvou kilometrů vzdálené vesnice s optimistickým názvem Veselíčko. Malebná obec se krčí pod strmým okrajovým zlomem Moravské brány a jeho nepřehlédnutelnou dominantou je zámek se žlutou fasádou.

Dvoupatrová barokní stavba s balkonem v průčelí je velmi působivá a architektonicky cenná. Exteriér esteticky dotvářejí zajímavé sochy světců a krásný park ve střídavém francouzském i anglickém stylu s řadou cizokrajných dřevin.

Bohužel interiér zámku slouží jako polepšovna, což znemožňuje prohlídku vnitřních prostor, které byly kdysi jistě neméně hezké jako celý objekt zvenčí. Půdní prostory zámku jsou od listopadu 2013 chráněné coby přírodní památka kvůli hnízdění početné kolonie netopýra velkého.

V době napoleonských válek, konkrétně po bitvě u Slavkova roku 1805, se zámek proměnil na velký vojenský lazaret, v němž sdíleli nepřízeň osudu těžce ranění. Řada z nich zde skonala. Zemřelé francouzské a ruské vojáky připomíná

Zámecký park ve Veselíčku
Autor: Martin Jančík, pro iDNES.cz

Kaňon na potoce Lukavec
Autor: Martin Jančík, pro iDNES.cz

památník a obnovený lesní hřbitov na Zámeckém kopci. Moc hezké místo, vhodné k odpočinku a rozjímání.

Kaňon na dně nížiny

Se zajímavostmi Veselíčka však nejsme zdaleka u konce. Dalším nevšedním objektem hodným pozornosti je rokle na potoku Lukavec, vzdálená vzdušnou čarou asi 1,5 km jihozápadně od budovy zámku.

K rokli nevede turistické značení, je však značená na podrobné turistické mapě. Pokud není zrovna na polích bláto, určitě se pokuste ji najít, neboť prohlídka stojí opravdu za to. Zvláště pak v době, kdy jsou okolní husté křoviny bez listí a tedy jakž takž průchodné.

Uprostřed polí se potok Lukavec zničehonic stáčí doleva o devadesát stupňů a propadá se do asi osmimetrové rokle, jejíž stěny tvoří nikoli pevná skála, ale nesoudržné spraše a jíly z podloží Moravské brány. Ty se postupně neustále sypou a užírají z přilehlých polí další a další decimetry půdy, která se sesouvá dolů.

Rokle dlouhá asi 100 metrů je svým způsobem přírodní rarita, u nás na něco podobného jen tak někde nenarazíte. Zvláště ne pak uprostřed nížiny. Je proto s podivem, že nespadá pod žádnou kategorii ochrany přírody. Kromě místních obyvatel ví o této lokalitě jen málokdo.

Drsný svět Oderských vrchů

Žlutá značka z Veselíčka míří přes les do Staměřic na úpatí Oderských vrchů. Nejznámějším místem této nevelké vesnice je motorest Moravanka s nonstop provozem, vyhlášený zejména mezi řidiči. Přestože stojí u "staré" silnice a těleso dálnice vede bokem, nemá o návštěvníky nouzi.

Dalším místem, kde lze svlažit hrdlo, je železitý pramen u lesní kapličky sv. Antonína, jež se nachází těsně vedle dálnice asi 600 metrů od motorestu. Ze

Staměřic se obvykle chodí po červené k prameni Odry, my se však vydáme po cyklotrase č. 6238 do Slavkova, který je turisticky přístupnou okrajovou obcí Vojenského újezdu Libavá. Zpevněná cesta ze Staměřic vytrvale stoupá lesem v délce šest kilometrů, přičemž protíná neviditelnou, zato však výraznou klimatickou a kdysi i národnostní hranici.

Náhorní pláň Oderských vrchů ve výšce okolo 600 metrů má podstatně chladnější a vlhčí podnebí a před druhou světovou válkou byla osídlena takřka výlučně německým etnikem. Důkazem je Slavkov (německy Schlöck), který byl po vysídlení Němců přeměněn na vesnici sovětského typu a přičleněn k vojenskému újezdu.

Pozoruhodný je bývalý kostel přeměněný na hasičskou zbrojnicí a přikrášlený luxfery v oknech a brizolitovou fasádou. Předválečnou minulost připomíná oblibátně zdevastovaný hřbitov s torzy náhrobků opatřených již téměř nečitelnými německými nápisy.

Vzhůru do Pekla

Ze Slavkova vede cesta přímo do Pekla! Po válce to platilo možná i obrazně, nyní ovšem jenom v případě, že se budete držet zelené turistické značky. Ta vás tam po pěti kilometrech chůze lesem skutečně dovede.

Neznačenou variantou je trasa po hřebeni od lovecké chatky Skokova bouda přes vrch Obírka (622 m), který je jedním z mála výrazných kopců jinak velmi plochých Oderských vrchů, navíc s velmi hezkým rozhledem na Moravskou bránu.

Peklo nebo také Pekelské údolí rozřezává pláň Oderských vrchů a ústí do Moravské brány u vesnice Podhoří. Již z dálky je vidět jeho charakteristický profil velkého písmene V, dokládající zahroubení prudkého vodního toku s velkým spádem. Jezernický potok, který Peklem protéká, skutečně takové vlastnosti má, protože na několika málo kilometrech stéká z nejvyšších partií Oderských vrchů až na samé dno Moravské brány.

Romantické údolí se stalo v době první republiky oblíbeným výletním místem, vyhledávané především obyvateli z nedalekého Lipníka a Hranic. Na místě dnešní hájovny tehdy fungovala výletní restaurace a v okolí bylo vyznačeno několik turistických tras.

Název Peklo zřejmě vznikl díky tísnivým dojmům návštěvníků, kteří se cítili být okolními vysokými a příkrými svahy uzavřeni jako v pasti. Pekelské údolí ústí u vesnice Podhoří, odkud jezdí autobusy v dnech pracovního volna spíše sporadicky. Nezbyvá proto než šlapat po modré značce dalších šest kilometrů do Lipníka nad Bečvou.

Hrad Drahotuš

Přímo nad Podhořím a téměř naproti majestátnímu Helfštýnu se na úbočí Oderských vrchů ukrývají zbytky nevelkého hradu Drahotuš. Je zastíněn slávou svého populárního souseda, v létě i hustou clonou bukového lesa. V zimě, kdy je však Helfštýn uzavřen, se může stát zřícenina Drahotuše zajímavým turistickým cílem.

Od kostela v Podhoří je to k němu pouhých několik set strmých metrů.

Drahotuš byl založen ve 13. století, mimochodem mnohem dříve než Helfštýn. Měl oválný půdorys, ze kterého se zachovaly základy obvodových hradeb a přízemí dvouprostorového paláce.

Hradu kdysi vévodila kulatá věž, o níž se předpokládá, že byla rozmetána výbuchem střelného prachu. Pozoruhodný je tesaný příkop do skály, který je hluboký více než 10 metrů. Odděloval vlastní hrad od předsunuté bašty, s níž byl spojen dřevěnou lávkou. Tato bašta měla ještě další dvě předsunuté pevnůstky oddělené příkopy. Celkově tedy hrad vypadal velmi zajímavě jako soustava čtyř opevněných návrší, jež byly pospojovány dřevěnými mosty. Drahotuš zanikl ještě v 15. století.

Lipník nad Bečvou

Pozoruhodnou středověkou architekturou se může pochlubit městská památková rezervace Lipník nad Bečvou. Netypický střed tvoří plošně rozlehlé náměstí o půdorysu L, který symbolizuje první písmeno v názvu města.

Po obvodu náměstí i v přilehlých uličkách stojí řada měšťanských domů s renesančními jádry, nechybí ani podloubí s malými, původně většinou židovskými krámkami. Renesanční rozkvět města symbolizuje volně stojící patrová zvonice vedle farního kostela svatého Jakuba. Vznikla v roce 1609, je členěna slepými arkádami a ukončena atikou.

Za dalšími památkami je nutno vyrazit za gotické městské hradby, zachované v nebyvalé délce. Barokní klášter, klášterní kostel a zámek s parkem tvoří souvislý architektonický komplex označovaný jako piaristická kolej. Cenný je rovněž starý židovský hřbitov a bývalá synagoga ukrytá ve svém interiéru překrásné gotické klenby.

Martin Janoška, iDNES.cz, 31. ledna 2014

Může se hodit:

Jak se tam dostat: Vlakovou do Přerova nebo Hranic na Moravě, zde přestoupit na osobák. Autem po hlavní silniční trase Praha - Brno - Olomouc - Ostrava, sjezd z dálnice v Lipníku nad Bečvou.

Itinerář trasy: Osek nad Bečvou - Veselíčko (žlutá, 3 km) - Staměřice (žlutá, 7 km) - Slavkov (cyklotrasa č. 6238, 13 km) - Peklo (zelená, 18 km) - Jezernice (zelená, 20 km) - Lipník nad Bečvou (modrá nebo autobusem, 26 km)

Mapa: KČT 1: 50 000 č. 60 - Moravská brána, Oderské vrchy

Zdroj: https://www.idnes.cz/cestovani/tipy-na-vylet/vylet-na-moravskou-branu.A140130_134929_po-cesku_hig

PŘÍBĚH KŘÍŽE. Staříček byl na návštěvě v mlýně. Začalo burácet, přicházela bouřka. Chlapi mu říkali, nejezdi. Ale on se zvedl a jel s koňmi domů do Uhřínova. Když už byl skoro na hlavní cestě, uhořel blesk do oje vozu až celá zčernala. Staříčka ještě dovezli domů, ale třetí den umřel. Staříček byl někdo od Beránků... Vyprávěla to staříčka pana Pavla Rady, že se mají o kříž starat z tohoto důvodu.

Muzeum Prosenice: největší plocha pro výstavy ve venkovské obci

Obecní Muzeum Prosenice bylo otevřeno v neděli 31. 5. 2015. Bylo vybudováno v takzvaném „Bartošově gruntě“ čp. 10 a to v budově bývalého chléva z roku 1929. Ve své době se jednalo o největší hospodářství v obci. Dnes je objekt ve vlastnictví obce. Muzeum v Prosenicích má největší výstavní plochu z venkovských muzeí.

V muzeu byly instalované expozice obsahující historické předměty, které byly shromažďovány v obci mnohdy i po několik generací. Velké zemědělské stroje byly získány při vyklizování budov bývalých hospodářství v Prosenicích, v Lazníkách, v Pravčicích a na jiných místech.

Do muzea se vstupuje přes průjezd, v němž je umístěn panel s historickými mapami obcí Velké Prosenice a Malé Prosenice z roku 1835 a letecký snímek vesnice ze současnosti. V předsálí je panel s fotografiemi domů v meziválečném období, dále jsou zde vyobrazeny památky v obci, obecní symboly, pečete, razítka a listina s první písemnou zmínkou o obci. V bývalé stáji jsou panely s historií dřívějších vlastníků - rodin Charamzových a Bartošových a spřízněné rodiny Koutných.

Dále je zde panel zobrazující zemědělský život na vesnici v minulosti. V expozicích jsou vystaveny pluhy, povoznický vůz, mlátička s elektromotorem, řezačka krmiva a řada nástrojů používaných v hospodářství. Také je zde expozice bývalého místního kina. V prvním patře jsou vystaveny věci z vybavení domácnosti, kroje, školní třídy, věci z kostela a předměty pocházející z 1. a 2. světové války. Dále jsou zde věci připomínající místní spolky: vojenské vysloužilce, Sokoly, hasiče, rybáře, místní hudby a hudební skupiny, ochotnická divadla a místní literatura. Následují expozice cukrovaru, cihelny, nádraží, obchodu, hostince a místních řemeslníků jako ševce, holiče, kováře, stoláře, zahradníka a řezníka.

Muzeum Prosenice, přízemí - expozice hospodářství, 19. 11. 2019

V expozici místních umělců jsou vystaveny malované obrázky vesnice od Josefa Kaluži, dřevorezby lidového řezbáře Ladislava Frélicha a výtvarné práce Elišky Bukové.

Mimo stálé expozice byly v muzeu uspořádány každoročně během letní sezóny 2019 čtyři kratší výstavy. Uskutečnily se zde výstavy k výročí místních spolků: 100 let myslivosti, 110 let hasičského sboru, 10 let rybářského spolku. Dále: výstava ručních prací s dílničkami pro děti, uměleckého skla, ovoce a zeleniny, starých hraček, fotografií z akcí v obci, kina Bio Blesk Prosenice a filmových plakátů, praček a šicích strojů a žehliček, betlémů, 100 let Československa, RETRO nábytku, velikonoční výstava, svatební šaty a svatební fotografie, umělečtí kováři + vojenské a policejní uniformy + fotografie ze vzpomínkových akcí k prusko-rakouské válce 1866 v Tovačově a vánoční výstava. Výstavy byly doprovázeny videoprojekcí filmů k příslušnému tématu. Některé výstavy také byly vytvořeny z věcí, které ochotně zapůjčila veřejnost.

O prázdninách byly uspořádány „Dny řemesel:“ mlácení cepy a čistění obilí fukarem, dílničky pro děti s výrobou hadrových panenek, praní prádla starými pračkami a práce se dřevem. Zde si mohly děti s rodiči vyzkoušet určitou činnost.

Také se uskutečnily hudební podvečery s hrou na klavír, vystoupení jazzové kapely, recitace veršů básníka Josefa

Kainara, rozhovory s malířkami a se spisovatelkou.

Muzeum bylo otevřeno každoročně od května do Vánoc v neděli od 14 do 17 hodin a dále i v jiném termínu pro sjednané výpravy. Na „Dušičky“ bývalo muzeum otevřeno v sobotu a v neděli po celý den, a tak byla umožněna prohlídka lidem vracejícím se ze hřbitova, přičemž dostali na ochutnání svažené víno či čaj.

Muzeum provozuje Obec Prosenice a o jeho provoz se stará 11 dobrovolníků z muzejní komise. Za pět let navštívilo muzeum přes 10 tisíc návštěvníků. Kromě vstupenek se zde prodávají pohlednice, turistické známky, suvenýry a občerstvení.

Muzeum se stalo součástí kulturního života v obci. Přispělo k záchraně místního kulturního dědictví sbíráním historických předmětů a také jejich příběhů. Návštěvníkům přibližuje místní historii, tradice a venkovskou kulturu. Navštívilo ho mnoho rodáků a pamětníků, kteří vzpomínali na doby dávno minulé, jak se kdysi žilo, k čemu vystavené předměty sloužily, jací řemeslníci zde pracovali, co zažili a podobně. V pamětní knize muzea návštěvníci zaznamenali mnoho silných dojmů a pochvalných zápisů. Muzeum navštívily také školní třídy místní i z okolních obcí včetně Přerova. Navštívily jej i výpravy různých spolků, poutníci, či návštěvníci akcí konaných na obecním dvoře. Televize Přerov a Český rozhlas Olomouc odvysílali několik reportáží, Nové Přerovsko a Hanácké noviny publikovaly články o dění v muzeu. Muzeum spolupracuje s Muzeem Komenského v Přerově, s Muzeem v Hranicích, s Muzeem Záhoří na Veselíčku a s dalšími institucemi. Značka Muzeum Prosenice vešla do všeobecného povědomí v regionu.

Milan Pospíšilík

Expozice Život na vesnici

Ladislav FRÉLICH - lidový řezbář

Ladislav Frélich se narodil 7. dubna 1932 v Malých Prosenicích, dnes obec Prosenice. Zde vyrůstal spolu se sestrou Blaženou a prožil zde celý svůj život. Matka Ludmila pocházela z valašské Oznice, otec Ferdinand byl zaměstnán ve zdejším cukrovaru a byl znám jako dlouholetý velitel místních dobrovolných hasičů. Základní školu vychodil v Prosenicích a Oseku nad Bečvou, poté se vyučil v Hranicích strojním zámečníkem. Po vyučení pracoval od roku 1947 v Sigmě Hranice nejdříve jako externí montér. Při zaměstnání vystudoval strojní průmyslovou školu, což mu umožnilo později pracovat dlouhých padesát let až do roku 1997 v náročné oblasti investiční výstavby Sigmy jako koordinátor staveb vodních děl, úpraven a čistíren vody či přehrad (podílel se například na výstavbě vodního díla Želivka).

Ladislav Frélich na výstavě svých prací ve skanzenu v Příkazích, 29.4.2012. Foto: Leona Malátková

Základní vojenskou službu si odsloužil na Slovensku v Prešově u elitní jednotky parašutistů, na což později rád vzpomínal. Dne 15. 1. 1955 se oženil s Marií Šatánkovou a narodily se jim dcery Zlatuše a Ladislava. Byl založen především technicky a kutilsky. Vrozenou zručnost a pracovitost uplatnil při stavbě rodinného domku na samém okraji Prosenic. Společně s manželkou pak neustále zvelebovali svoji domácnost, dům i zahradu. V roce 2007 ovdověl.

Zájem o práci se dřevem u něj paradoxně vyvolala nešťastná lyžařská nehoda na Soláni v roce 1980, která skončila zlomeninou nohy a rekonvalescencí, během níž si začal krátit dlouhou chvíli vyřezáváním. Výraznou inspirací a hodnotnou předlohou k počínající zálibě se mu stala útlá brožovaná kniha plná fotoreprodukcí a kreseb

“Z dějin nábytkového umění - středověk“. Zde nacházel bohatou studnici motivů, z nichž vycházel ve svých řezbářských začátcích, které se vyznačovaly zejména tvorbou složitých dekorativních propletenců rámců pro zrcadla. Ty vyřezával nejdříve v kuchyni, teprve později si vybudoval ve sklepě vlastní „ateliér“.

Nástroje pro vyřezávání si vyráběl sám, protože s kupovanými dláty nebyl nikdy plně spokojen. Kromě tvorby užitných předmětů (také pletení košíků) se zejména po svém odchodu do důchodu v roce 1997 začal zaměřovat na ztvárňování rozličných pohádkových figur, upravovaných povrchově barevně citlivou a vyváženou polychromií.

Expozice dřevorezby Ladislava Frélicha v Muzeu Prosenice, 31.5.2019.

Foto: MP

Řezbářství, které překvapivě probudilo jeho dosud neprojevené výtvarné schopnosti a nadání, se věnoval především v zimních měsících roku, kdy nebylo tolik práce kolem domu či na zahrádce. V jeho dílně pak vznikají především pohádkové bytosti, které dělaly radost jeho nejbližším. Někdy je v létě vystavoval pod přístřeškem na své zahradě. Vodník, trpaslíci, Sněhurka, myslivec, Červená Karkulka s babičkou, vlkem a hajným dělali radost náhodným kolemjdoucím. Vrcholem jeho figurální tvorby se bezpochyby staly dvě postavy a jeden reliéf sv. Floriána, patrona hasičů, věnovaný autorem místním dobrovolným hasičům.

V roce 2012 byly jeho řezbářské práce vystaveny ve skanzenu lidových staveb v Příkazích u Olomouce a sklidily velký úspěch. Poté se vrhl do další práce a vyřezával přímo řadu dřevorezby s historickými náměty. Zobrazil ve dřevě období Velké Moravy s příchodem Konstantina a Metoděje na Rastislavův dvůr, zřízení Velkomoravského arcibiskupství, Svatoplukovy tři pruty, knížata Mojmíra, Rastislava další postavy.

Dále pokračoval postavami ze starých pověstí českých jako Praotec Čech vede lid, Přemysl Oráč, Libuše, Horymír, Bivoj a také historickými událostmi a postavami sv. Václav, vražda Václava III., Jan Lucemburský, Karel IV., Jan Hus, Jan Žižka s husity, Rudolf II., Jan Ámos Komenský, císař František Josef, TGM, Oldřich a Božena, Poprava Jana Sladkého Koziny, Útěk zimního krále z Prahy a další.

Dominantní rytinou je Historie Prosenic o rozměrech 130 x 95 centimetrů, na níž zachytil cihelnu, nádraží, cukrovar, mlékárnu, mlýn, kostel, hasičskou zbrojnici, žně, drhnutí peří, vaření trnek a další život v obci.

Vytvořil řadu soch jako Prosenského vodníka, boha Radegasta, pejsky, kočky, sovy a několik betlémů. Na zahradě využil kmeny uschlých stromů a vyřezal z nich

pohádkové postavy. Od roku 2015 tvoří jeho dřevořezby stálou expozici v Muzeu Prosenice. V řezbářské práci pokračoval i v roce 2018 a k 100. výročí Československa vyřezal reliéfy TGM + Štefánik + Beneš, Legiovlak, Mnichovská dohoda, Osvobození Malých Prosenic, Rozdělení Československa. Dále pro kostel v Prosenicích vytvořil dvě velké sochy sv. Floriána a sv. Šebestiána.

V řezbářské tvorbě Ladislava Frélicha se postupně začaly prolínat čtyři zmíněné linie. Vedle bohatě dekorativně pojednaných užitných předmětů (vázy, podnosy, rámy, oltářní stojany) se často vrací ve své volné figurální tvorbě k pohádkovým námětům i k sakrálním výjevům (betlémy, reliéfy Adam a Eva, Poslední večeře páně, Valašská madona, sv. Jan Křtitel) a historická témata.

Zahrneme-li do výčtu jeho prací všechna zmíněná zaměření, můžeme říci, že vytvořil na sto padesát děl, která se nacházejí v majetku jeho rodiny, přátel, hasičů i obcí. Do letokruhů dřeva lípy, topolu, trnky, olše zaznamenal svým vlastním osobitým rukopisem, vyznačujícím se hravostí, smyslem pro jemnou ironii a vrozeným citem pro vyváženou barevnost své řezbářské sny, které jeho neškolený autentický projev umocňuje citovostí, nehranou prostotou a svěžestí.

Svým dílem se výrazně zapsal do kulturního života regionu. Jeho životní pout se skončila dne 14. dubna 2019 v Přerově.

Milan Pospíšilík

Pramen: Pavel Konečný: Dva z Prosenic, řezbář Ladislav Frélich a malíř Josef Kaluža, 2012

Vzpomínky Ladislava Frélicha na 2. světovou válku v Malých Prosenicích

„Narodil jsem se 7. 4. 1932 v Malých Prosenicích. Když končila válka, měl jsem 13 roků. Bydleli jsme v domku č. 34 (dnes 185) v uličce vedoucí od zvonice směrem Na Louka. Otec Ferdinand Frélich pracoval v cukrovaru jako řemenář a byl členem Sboru dobrovolných hasičů v Malých Prosenicích. Maminka byla v domácnosti.

Prosenice byly na konci války opevněným místem. U křižovatky se státní silnicí vedle Plškového byla vybudována tři německá kulometná hnízda a v cukrovaru byla tři děla. Jedno z nich pocházelo ještě z výzbroje československé armády a na hlavní mělo československý odznak, Němci ho ještě „nestačili sundat.“ Ve škole byli v prvním patře ubytováni němečtí vojáci a ve druhém patře ruští vojenští zajatci. Zajatci pracovali v cukrovaru a v lesíku ve Vrbí.

Na nádraží Prosenice-Radvanice jezdily vagóny - cisterny a do cukrovaru je tahaly dvě spřažená nákladní auta značky Opel. Auta měla jak kola s pneumatikami, tak železná kola pro jízdu po kolejnicích. Pro jízdu s cisternami nepoužívali parní mašinku, a to z toho důvodu, aby náhodou od jisker lokomotivy nevznikl požár. V cukrovaru se z cisteren stácel benzín, líh a olej. Barely s benzinem a líhem pak vozili němečtí vojáci do Vrbí vedle Staré Bečvy, kde byl vybudovaný sklad. Postavili tam i takovou boudu, v níž měla stanoviště vojenská hlídka. Ke skladu vybudovali kolem Bečvy ze škváry krásnou cestu a ruští zajatci ji pořád urovnávali. Škváry bylo v cukrovaru dostatek. Ta cesta tam zůstala ještě řadu let po válce, než ji vzala některá z povodní. Benzín odváželi vojáci auty na frontu někde k Týnu nad Bečvou.

Jeden ruský zajatec, který pracoval v cukrovaru v kovárně, uměl z německé mince - marky udělat prstýnek. Vyvrtal vnitřek mince, zbylý kroužek rozklepal a prstýnek byl hotov. Dělal to pro místní za kus chleba.

Vzpomínám si, jak Němci prohnali Malými Prosenicemi stádo krav a tu poslední krávu ze stáda vojáci sebrali a zavedli k Doupalovým, kde bylo řeznictví. Němka, která měla na starosti hlídání krav, šla za nimi až do dvora, ale vojáci ji vypoklonkovali ven. Krávu si nechali zabít a snědli ji.

Mlékárnu, kde byl ukončený provoz, hlídali Vlasovci. Měli tam něco uloženo, ale nevědělo se, co to je. Jejich hlídka stávala nad „schodama“ na plošině v čele budovy.

Ubytování byli ve škole.

Poslední den války probudil nad ránem obyvatele Prosenic výbuch, jak Němci vyhodili do povětří most přes Bečvu u Grymova. Posléze vojáci zapálili sklad benzínu a lihu ve Vrbí. Barely s benzínem vybuchovaly a hořící létaly vysoko do vzduchu až nad topoly a trvalo to hodně dlouho, než dopadly zpátky na zem. Předtím než němečtí vojáci opustili cukrovar, tak také prostříleli barely s olejem. Olej vytekl a vytvořil vrstvu snad 10 cm vysokou.

Němci chtěli olej z dálky zapálit, a tak z Veselíčka vystřelili kanónem, ale trefili se jen do štítové zdi cukerného skladu.

Otec s ostatními hasiči hasičskou stříkačkou splachovali olej proudem vody do „Struhy“, aby náhodou nechytl a nevypukl v cukrovaru požár. Byl jsem se tam za ním podívat a tam mne také našla maminka, která mi dala pohlavek a hnala mne domů. Cestou mi říkala, ať nedopadnu jak německý voják, který seděl raněný na schodech Kantýny (dnes Kulturní dům) a obvazovali ho.

Doma jsme si vzali věci a šli jsme s maminkou k Zamazalovým do „výměnku“ č. 6 (dnes 146) a byli jsme schováni ve sklepě. Byli tam schováni i další lidé jako Onderkovi a Zamazalovi. A tam jsme čekali, až přejde fronta. Chlapi zůstali v domech hlídat, kdyby se něco stalo. Moje sestra Blažena měla 17 roků, byla taková statná, a tak aby byla schovaná před vojáky, tak ji den předem zazdili doma v „prádelce.“ Nebylo to vůbec poznat, že byla místnost přepažená. Čtyři cihly zůstaly

Cukrovar Prosenice se stopami ostřelování Rudou armádou

volné a tímto otvorem se jí dávalo jídlo, strávila tam asi dva dny, než odešli ruští vojáci.

Dopoledne pomalu ubíhalo a dva kluci - syn ředitele cukrovaru Hrudy a Jenda Pekárek vylezli „Na pátó,“ neboli do pátého poschodí cukrovaru a dívali se dalekohledem směrem k Pavlovicím, zda uvidí Rudou armádu. Když Rusy uviděli, že se na ně někdo dívá dalekohledem, asi si mysleli, že je někdo zaměřuje a spustili na cukrovar dělostřelbu. Cukrovar dostal osm zásahů.

Předtím ještě lidé, co byli schovaní u Zamazalů ve sklepě, když se pořád nic nedělo, vyšli ven a v tom začaly dopadat kolem ruské granáty. Zamazalův pacholek Karel Chyba dostal dělostřeleckou střepinou ránu naplocho do obličeje. Naštěstí se mu nic nestalo, jen měl pořádnou modřinu.

Mimochodem za války boxoval

v Kantýně (a lidé na

něj přitom pokřikovali: „Karle val ho a Karel padl na zem“). My jsme také vyšli ze sklepa ven, a jak to spustilo, hned jsme utíkali zpátky do úkrytu.

Asi o půl dvanácté se najednou na dvoře u Zamazalů objevil ruský voják. To už jsme byli zase venku ze sklepa. Ženské ho začaly objímat, jakožto našeho osvoboditele.

Rusové před postupem na Prosenice sebrali patrně v Pavlovicích dva muže jako rukojmí a museli s nimi jít až do Prosenic ke Kantýně, kde je teprve propustili. Ti vyprávěli místním lidem, jak je grymovský most poškozen. Brzy se to mezi obyvateli rozneslo a řada z nich šla opravovat most, nebo se podívat, jak to tam vypadá.

Otec šel také ke grymovskému mostu pomáhat. Najednou se tam objevil německý voják, který tam byl schovaný a hodil granát. Otce zasáhlo po výbuchu letící kamení, písek a hodně se lekl. Rusové Němce hned zastřelili a jeho tělo hodili do Bečvy a voda ho odnesla. Otce odvezli domů a musel si lehnout, aby se z toho vzpamatoval. Já jsem se šel také podívat k mostu a dostal jsem se na grymovský břeh.

Pěšáci Rudé armády se při postupu na druhou stranu Bečvy dostali, vozatajstvo ale zůstalo stát na louce u Ptáčkového a čekalo na opravu mostu. Most byl prolomen, a tak lidé položili přes poškozené místo klády a desky a přemostili to místo, takže vozatajstvo přes most přešlo.

U Grymova měli také Rusové stádo koní. Já jsem se tam šel podívat a vojáci mne, třináctiletého kluka na jednoho koně posadili. Pak důstojník zavelel „Vperjód“ a vojáci na koních se vydali do Prosenic a já s nimi. Když mne maminka v Prosenicích uviděla, tak mi rukou hrozila. Na křižovatce u Pomníku padlých mne vojáci sundali

Most přes Bečvu u Grymova poškozený německou armádou, 8.5.1945.

Foto: František Olejníček

z koně a já šel domů. Jednotka obcí jen prošla. Pak přijeli další vojáci, ti už tak nespěchali, měli více času. Mezi naším a Kubanovým domem (dnes zbouráno) stálo nákladní auto. Nahoře na plachtě ležel kus kýty. Voják z ní uřezal kus masa a maminka jim to uvařila a udělala polévku.

Když četa Rusů zjistila, že ve Vrbí je líh, vzali si od Františky Sehnalové dřevěné putýnky používané k nošení vody pro dobytek a šli na ten líh a pili to a někteří se totálně opili. Pak přijel major vojenské policie GPÚ, taková malá postava a mlátil opilé ruské vojáky železnou tyčkou. Ten je pořádně „zrychtoval.“ Také kontroloval ruského podplukovníka, který odpočíval u Pekárků, ten však ukázal doklady, měl vše v pořádku, a tak ho nechal být.

Rusové měli i jednoho postřeleného, ale jak se mu to stalo nevím. U nás doma potom nocovalo asi 7, nebo 8 vojáků, spali na zemi. Otce nechali odpočívat na lůžku. I ve všech okolních domech spali vojáci. Na Zamazalově louce (Na Loukách) stály ruské pásové traktory. Nikdy předtím jsem takové velké stroje neviděl. Když odjížděly, vyjely uličkou mezi domy do kopce ke zvonici, bez problémů a nic nepoškodily. V noci vojáci odjeli, ráno byli pryč, ani jsem nevěděl, kdy od nás odešli.

Před tím, když Němci ustupovali, dohnali z velkostatku v Dřevohosticích stádo krav, které zůstalo na louce v Rýně. Krávy bučely, neboť je tlačilo mléko ve vemenech. Hospodyně musely jít a krávy podojili. Rusové pak zase hnali stádo nazpět. Na železniční vlečce do cukrovaru zase ležel mrtvý kuň, jestli ho zastřelili, nebo posel nevím. U mlékárny stálo nákladní auto a bylo plné rádií a jiných věcí. Němci na něm měli naloženou svoji kořist, ale nakonec nechali auto stát a utekli. Lidi si z auta vzali, co se jim hodilo. Na nádraží zase byly odstaveny dva vagóny s válečnou kořistí a lidé si jeho obsah rozebrali.

Po válce jsme šli s maminkou na Bečvisko hrabat trávu. Na zemi jsme tam našli ležet 3 podlouhlé kusy železa, na konci se žlutým proužkem. Maminka byla rázná osoba, vzala dva kusy, já jeden a hodili jsme je do tůňky s vodou. Doma to vyprávěla otcovi. Ten jako starý dělostřelec, který válčil za 1. světové války, ihned poznal, že to byly nevybuchlé dělostřelecké granáty. Pyrotechnici je potom vyzvedli a odpálili.

S kamarádem jsme někde našli nevybuchlou municí a zanesli jsme jí na četnickou stanici a mysleli jsme si, jak nás pochválí. Místo toho nám řekli, ať to položíme na stůl, dali nám pár pohlavků a řekli nám, ať jim tam příště už nic nenosíme. Také zůstalo ve vesnici plno vojenských přileb a vojenské výstroje. Našli jsme třaskavé šňůry a bouchali s nimi po vesnici. Jako kluci jsme prošmejdili všechno a o všem jsme věděli.“

*Vyprávění zaznamenal Milan Pospíšilík a pan Ladislav Frélich
odsouhlasil zapsaný text dne 4. 3. 2019, zemřel 14. 4. 2019*

Sušice vydala knihu Kroniky vyprávějí

V červnu 2019 vydala obec Sušice knihu „Kroniky vyprávějí“, která navazuje na knihu „Archivy mluví: o historii obce Sušice u Přerova“ vydanou v roce 2005.

První kniha vychází z kronik dr. Bohumila Matušíka, který byl neúnavným badatelem a amatérským historikem a ve svém díle se striktně držel historických materiálů, archivních dokumentů a zápisů kronik.

Naproti tomu v druhé knize je kladen důraz na zapsání toho, co je obsahem vyprávění, zkazek a neověřených zpráv, ale přesto je i toto součástí naší minulosti a je třeba i toto uchovat.

Započali jsme tím, co je zahaleno věky a co se objevuje v artefaktech v polích, lesích, při kopání základů domů... To vše je souhrn podkladů pro vědu, která se nazývá archeologie. A její výsledky poukazují na fakt, že území obce bylo osídleno soustavně

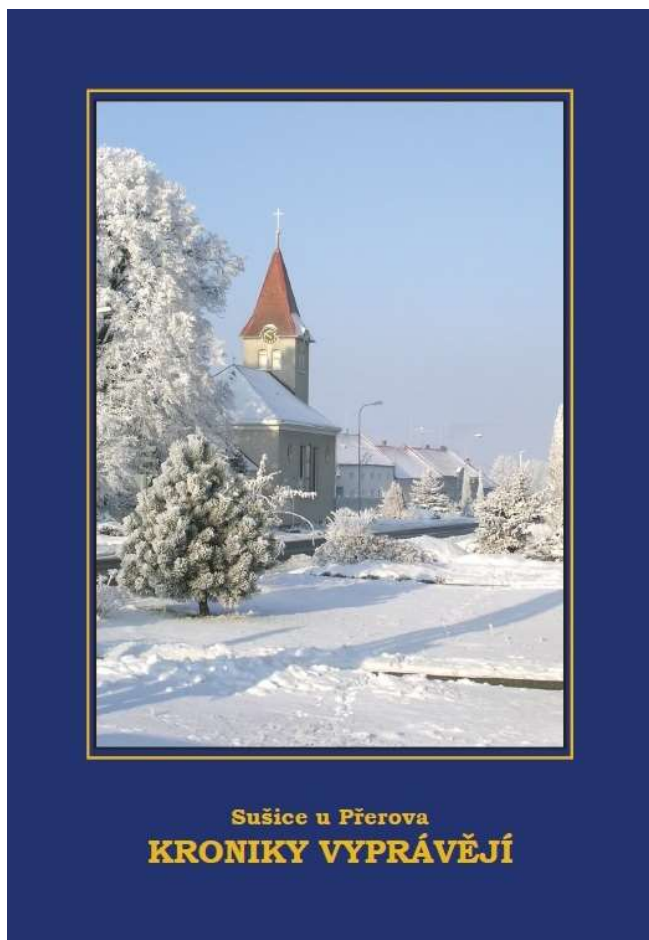
a dlouhodobě. Od doby lovců mamutů, prvních zemědělců, přes dobu bronzovou, keltské a germánské osídlení, až po Velkou Moravu a následné středověké obyvatelé.

Nikdy zde asi nebyla žádná významná osada, spíše okrajové venkovské osídlení, ale lidé zde žili stále, zdejší místo jim mělo co nabídnout. Tuto kapitolu zpracoval archeolog Muzea Komenského v Přerově **Zdeněk Schenk**.

O Sušicích je napsáno překvapivě mnoho materiálu, zejména kronik. Jejich pisatelem je především rodák, lidový písmák, amatérský archeolog a sběratel, **Stanislav Šromota - Kudlovský**. Jeho Kronika Sušic a dále Kronika osady Kudlov jsou hlavním podkladem pro tuto knihu. Použili jsme ale pouze části, jež se zabývají minulostí, která se zde prezentuje v podobě zkazek, vyprávění příběhů, ale i nepopíratelných faktů. Dalším zdrojem je Pamětní kniha obce Sušice u Přerova z roku 1922, jejímž autorem je dlouholetý učitel a také ředitel místní školy **František Janda**.

Použili jsme zde také pro zpestření i některé zajímavosti, na které jsme při přípravě podkladů narazili, například výtahy ze zápisů obecní rady z let minulých. Součástí knihy je i **obrazová příloha** zachycující historické i současné fotografie a mapy.

Knihu si můžete zakoupit na obecním úřadě. Prodejní cena je 400 Kč.

Pověst o zbudování hradu Helfštýn a jeho zakladateli Bedřichu z Linavy

Za pěkného, slunného odpoledne v době, kdy lépe se žilo na světě, jela hustým lesem k vršku nad říčkou se zvedajícím tlupa jezdců, jimž čelil vysoký, krásný rytíř ve zbroji. Snědá jeho tvář s bujnou kšticí tmavých vlasů byla pravým obrazem hrdé, mužné duše. Vedle něho jel na siváku světlovlasý, též velmi sličný rytíř, útlé postavy.

Co zadumáni jeli oba rytíři, tlupa jejich vesele se bavila, těšíc se na odpočinek. Kde a jaký bude, nikdo nevěděl, leč znali svého pána a věděli, že se o ně postará. Rytíři oni byli Bedřich z Linavy a jeho přítel Kuno ze Sojče. Byli právě na útěku před spravedlností a nevěděli sami, kde dnes odpočinout. Těžké chmury jevíly se na čele Bedřicha z Linavy, hněvajícího se sama na sebe, že nedovede zkrotiti svoji touhu loupeživou a vydává tak v šanc život svých věrných lidí.

Konečně promluvil: „Jsi znaven, Kuno? Na tomhle vršku odpočineme. Naši pronásledovatelé dávno již ztratili stopu. Teď si pochutnáme na dobře vypečeném srnci, jež poručím ihned po našem utáboření ulovit...“ S těmito slovy zámířil na schůdnou cestu a po nějaké půlhodině octli se na vršku a pohodlně se tu rozložili. Několik starších mužů z tlupy rozdělalo oheň, mladší rozjeli se po okolí naloviti zvěře ku večeři.

Bedřich a Kuno usadili se nedaleko tlupy zpěvem si chvíli krátící a radili se, co počítí. Bedřich zvedl posléze krásnou, výraznou hlavu, pohodil bujnými kadeřemi a lehkomyšlně prohodil: „Eh, co se budeme dlouho radit o přístřeší, jehož při svých pokladech nemáme! Tady jsme doma - a basta!“ S těmito slovy vryl dlouhý meč svůj hluboko do země, vstal, zavolal jednoho z mužů a rozkázal mu, aby v prvé vesnici, již nalezne, zjistil, komu onen vršek patří. Zbrojnoš beze slova sedl na koně a odcválal.

Po chvíli přivlekli hoši úlovek a nastalo brzy veselé hodování. - Pak celá tlupa se uložila k spánku. Vše již odpočívalo, když vysoká postava rytíře Bedřicha stanula na nejvyšším vrcholu skály, odkud bylo lze přehlédnouti celý kraj. Směrem k nynějším Hranicím spatřil rytíř v dáli světla. Spokojeně si oddychl a prohodil sám k sobě: „Tohle místo je pro mne jako stvořeno. Odtud se nehnu. Světlo je jistě ze hradu, jehož páni jsou majiteli vršku!“

V té chvíli vrátil se zbrojnoš a oznamoval, že vrch náleží pánu z Drahotuší, který sídlí nedaleko na svém hradě Drahotuchu. „Dobře“, odpověděl rytíř, „časně z rána mne probudíš. Zatím ulehni! I já půjdu. Za krátkou dobu budete míti všichni kam hlavu položit. Tento vrch náleží od této chvíle nám! Jdi!“ Rytíř pokynul a zbrojnoš odešel, jsa rád, že konečně ukončí se dlouholeté plahočení se světem.

Bylt' jeho pán loupeživým rytířem. Loupili v bohatých zámcích a hradech a chudým pomáhal. Na svoji chasu ovšem nejvíce pamatoval, přál svým lidem a tito by šli za ním třeba i do ohně. - Však i rytíře Bedřicha přesytila stará dobrodružství a zatoužil po klidném domově.

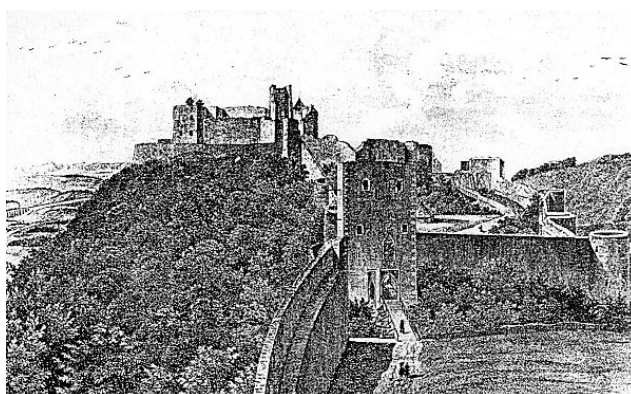
Tlupa rytíře Bedřicha z Linavy sestávala z dobrodruhů, ne však lupičů a vrahů. Nikdo nesměl sáhnouti oloupeným na život, jinak jej stihl přísný trest. Bedřich z Linavy byl laskavý pán, leč k provinilci velmi přísný.

Páni z Linavy

Časně z rána sedl Bedřich na svého vraníka a chutě cválal směrem, kde za noci spatřil světla. Dojel k útulku pána z Drahotuš, když se tento probouzel na svém měkkém loži.

Vrátný přišel ohlásiti, že před branou čeká rytíř na koni, a tázal se, zda má jej vpustiti. Pán z Drahotuš pokynul. Vrátný odešel, hradní pán rychle se oblékl a šel uvítati cizího hosta. Tu stál již rytíř Bedřich z Linavy v hovoru s hradní paní a s jejími sličnými dcerkami. Dvorný rytíř zalíbil se zvláště prostřední panně, avšak jeho srdce zůstalo chladné. Po srdečném uvítání pána hradu vyslovil Bedřich svoji prosbu, aby směl s družinou pobýti na vrchu nad Bečvou, tak hladkým a příjemným způsobem, že pán z Drahotuš svolil. „Vřelé díky; odměním se svým způsobem. Budete míti, pane z Drahotuš, ve mně vždy ochotného zastávce ve věcech při nebo v nebezpečí!“

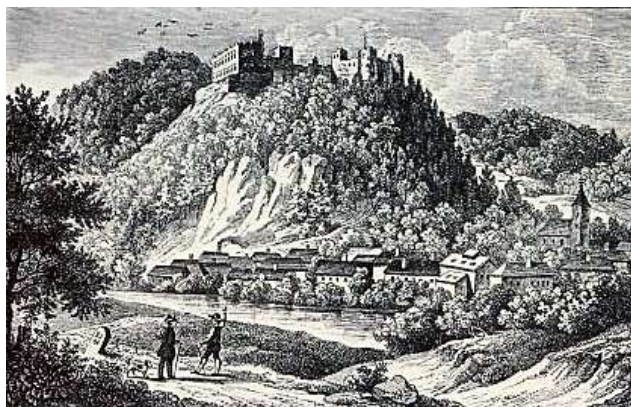

Bedřich z Linavy se dvorně uklonil a nepřijav ani pohoštění, nedočkavě odchvátal, zanechaje osten v srdéčku hezké hradní slečny, již stále pronásledoval statný zjev cizího rytíře. Takového dosud nepoznala.

Kuno ze Sojče již svého přítele vyhlížel. „Jak jsi pořídil, Bedřichu?“ nedočkavě ptal se vracejícího se rytíře. „Jako vždy - dobře“, zamyšleně odpovídal tázaný. „Mám ale starost, kde vzíti lid a potřebné stavivo, neboť můj hrad musí býti tak nedobytný, jako jest mé srdce, Kuno!“ Při těch slovech se zasmál: „Drahotušský pán má hezké dcery, ale to není pro nás! Nám nekvete láska!“ Kuno vesele přisvědčil.

Přiblížil se večer. - „A kdybych měl Ďáblu duši zapsati, musím zde míti hrad, jaký dosud nikdo v této zemi nemá!“ znovu se rozplemenil rytíř Bedřich, který celý den jaksi klel na nedostatek lidu a staviva, - ohlížel skalnatý vrch, znaleckým zrakem měřil, uvažoval, plán hradu v duchu sestavoval. Sotva dořekl tato smělá slova, stál před ním sám kníže pekel ve své nejmajestátnější podobě.

Štíhlý jako prut, mrštný jako rys sklonil před rytířem z Linavy blanitá křídla a plamennýma očima chytrácky zamžoural. Na duši Bedřicha z Linavy měl již dávno spadeno. Dnes zavola ho Bedřich sám. „Co si přeješ, rytíři?“ sladce promluvil Satan. „Volal jsi mne přec...“, a znovu se uklonil. - Docela sličný zjev. Jeho pohled byl velmi nedočkavý a Bedřich z Linavy bystře onen pohled vyzoroval. Usmál se svým klidným způsobem: „Máš nějak velmi pilno ke mně, satane, ale nechť. Se mnou se dá jednat. Co chceš za krásný, nedobytný hrad?“ tázal se chladně Bedřich z Linavy. Nebál se nikdy nikoho, nebál se ani samého satana. „Tvé duši chci, Bedřichu z Linavy! Nic méně. Úpis tvou vlastní krví psaný, že po zbudování hradu jest tvoje duše mou!“ A jen se usmíval.

Bedřich z Linavy vryl svůj pohled v oči Satana. Ten své ohnivé nesklonil. „Úpis mou vlastní krví psaný mám ti dát? Nu, dobře! Rozmyslím se! Přijď zítra v tuto dobu. Svoji duši levně neprodám. Pohled, satane, na rozlohu vršku! Tak musí býti i hrad

rozlehlý a z kamenů zbudovaný.“ Rytíř znovu tázavě vnořil zrak v chytré oči Satana, jež radostí hrály nad jistým lovem. - „Bude, bude, rytíři, pevný, žes takového ještě neviděl. Tak pevný jako tvá duše. Však jsem se po ní natoužil. Kdybys byl jediného člověka zabil ve svém žití, měl bych snadnou práci. Tvá duše byla by mojí bez boje. Tak ale jsem ti marně kladl nástrahy, až dnes mě voláš sám. Zítra přijdu pro úpis!“ S těmi slovy zmizel a Bedřich nevěděl, zda to byl sen či skutečnost!

Šel ku stanu Kunovu a tam příteli vše pověděl. „Nechci dáti svoji duši d'áblu. Chce úpis psaný mojí krví, jinak hrad nevystaví. Rad', Kuno, co dělati?“ - Bedřich usedl vedle mladého muže na pařez a zadíval se v tichou noc. - Lesy šuměly, kdes v dáli bylo slyšeti tajemné bublání potoka a srdce rytíře jihlo podivnou, neznámou touhou. Zatoužil míti hnízdo, své hnízdečko, v němž by mohl hlavu klidně uložit ku spánku po řadě nepokojných, bouřlivých let dobrodružství. V pevném kamenném hradě lehce by se ubránil celé řadě nepřátel. Nabídka Satanova rytíře lákala.

Třeba, že místo ono by uzmul pánu z Drahotuš, ten má dost - a rytíř Bedřich bude vděčným! Pán z Drahotuš pozná, že nejednal se sprostým lupičem, který snad z hrabivosti zmocnil se jeho majetku. Každý má právo míti svůj vlastní domov; i on - rytíř Bedřich.

Kuno vyrušil jej z myšlenek: „A musí to býti tvoje krev, Bedřichu?“ Rytíř Bedřich radostně vyskočil: „To je výtečný nápad! Kuno, jsi mi nenahraditelným přítelem. Již to mám. Zítra dám Satanovy úpis. Brzy budeme spáti jinak, lépe než dnes.“ A oba rytíři se rozešli ku spánku.

Druhého dne jeli do Drahotuš. Bedřich vzal Kuno sebou, aby se trochu pobavil s hradními slečnami.

A podivno! Kuno vrátil se s ostnem v srdci, které vzplanulo k prostřední slečně.

Tato však měla modravá očka pouze pro krásného Bedřicha a Kuno s bolestí pozoroval, že dívčí srdéčko zahořelo láskou ku jeho statnému příteli.

Jsa upřímným druhem, nezáviděl mu úspěch v přízni slečny a věděl také, že dívka marně touží po chladném Bedřichu a z hloubi srdce ji litoval.

K večeru rytíři se vrátili, usedli do stanu a cos tajemně kutili. Po chvíli vyšli. Bedřich nesl nějakou nádobku, již opatroval obezřetně. Čekal hosta - Satana.

Netrvalo dlouho, zašuměla křídla a před rytířem objevil se pán pekel: „Jak jsi se rozhodl, rytíři Bedřichu? Dáš mi úpis?“ tázal se, dvorně se ukláněje. - „I dám, jen jej napíše!“ Rytíř vrátil se s ním do stanu, rozvinul nažloutlý pergamen a začal psáti. Satan radostně odfukoval, až se ve stanu jiskřilo. Nemyslí, že tak snadno vyhraje a v duchu již vymýšlel muka pekelná pro tuto nepoddajnou dušičku.

Zatím byl rytíř hotov. Dábel již sahal po úpisu, ale rytíř nedal. „Domníváš se, že ti rychle sednu na vějičku, Satane? Hoho! Mýlíš se! Mne tak snadno nedostaneš. Musíme míti k naší úmluvě svědky!“ Zavolal Kuno a čtyři zbrojnoše, kteří museli vykopati otvor do země. - „Přines balvan, kterým bude úpis zatížen tak dlouho, až bude tu státi hrad“, s tajným úsměškem poručil rytíř d'áblu. Tento prskl do mechu a hned na tom místě vyrostla muchomůrka. „Chytráku, nedáš se snadno chytit! Budiž! Hrad ti vystavím. Tvá duše za námahu stojí.“ S těmito slovy zmizel a ve chvíli se vrátil s obrovským balvanem. Rytíř vložil úpis do otvoru v zemi, d'ábel přivalil naň kámen a k místu určena hlídka po dobu budování hradu.

A nyní to počalo! Celá smečka d'áblů přilétla na pokyn Satana. Kladeny balvanovité základy. Bůh ví, odkud d'ábli tyto obrovské balvany přinášeli; zeď zvedala se výš a výše, hrad rostl vůčihledě. Již i hradní palác dokončen, věž, hlásnice, obydlí zbrojnošů, střílny... a rytíř se radoval. Satan tajně se usmíval a s velkou rozkoší prskal na všechny strany. To bylo muchomůrek!

Konečně dílo skončeno. Ďábel zavedl rytíře na rozhlednu. „Pohled! Zřel jsi kdy co's krásnějšího? Nádherné lesy, říčka jako had kroutí se pod hradem. Mám rád hady, jsou z mé havěti! Proto jsem říčce dal tuto podobu v místech, kde je mé podzemní království! - („Peklo“ za vískou Podhoří.) - Hezký, štíhlý Satan se za řeči samolibě usmíval. Věděl, že nezůstane bezvýslednou. Rytíř poklepal d'áblu na rameno: „Zavděčil jsi se mi tu.“ Rozhlížel se ne bez pýchy po onom dlouhém údolí, jímž se klikatě vinula stříbrná říčka. Satan měl pravdu.

František Hérink-Hanuš: Moravská brána

Pod rozhlednou seděla smečka d'áblů unavených až běda. Mazali se nějakým čertovským „elixírem“ po obrovské námaze, s jakou stavěli nedobytný hrad. V duchu kleli svému pánu, že vždy něco tak hloupě nezábavného pro ně spíská. Ale naděje na hry s duší Bedřicha z Linavy vzpružila tyto chlupaté lotříky, že vyskočili na povel Satana a uletěli přes údolí naproti do „Pekla“, kde teprve důkladně si odpočinuli.

Zatím jejich pán nedočkavě čekal na úpis, o nějž nyní šlo. Lichotivě se přiklonil k rytíři a žhavým pohledem se otázel: „Má odměna za tak krásný hrad, rytíři? Zapomínáš, že mám u tebe pohledávku, tvoji krvi psanou?“ Rytíř se zasmál: „Ba, nezapomínám. Leč nemohu se nasytit pohledu na svůj nový útulek, který mi budou ostatní pánové země jistě záviděti. Pojd'! Dám ti úpis ihned!“ - Oba prošli hradem k východu, kde u obrovského balvanu stáli na stráž Kuno ze Sojče se zbrojnoši.

Ďábel se vrhl k balvanu, nedočkavě ho odvalil, chopil úpis a radostně odletěl. - Rytíř si oddychl. „Ten bude klít, až pozná...“ Nedořekl, jen pohledem se dorozuměl s přítelem. Vešli do hradu, hodovali až do pozdní noci při vytaženém mostě.

Bedřich z Linavy měl nyní opravdově bezpečný útulek. - Když d'ábel přinesl úpis do pekla, pronesl zařikání, spálil úpis v rozžhaveném kotle. Vylétla duše - ale jaká? „Hahaha“, smějme se s oběma rytíři. Byla to duše psí. Psí duši přinesl pán pekel d'áblům na pospas, pro hloupou nicotnou duši psí namáhali se s balvany. Tohle bylo více než zklamání; prskali jen což a venku hučelo a blýskalo se od jisker, jež Satanu sršely z očí.

Takhle nebyl ještě nikdy napálen. Bledá jeho tvář pobledla vztekem ještě více, rudé rty planuly ještě ruději: „Tohle, tohle! Takový je ten z Linavy šibal? Vícekrát mne nespatri, jak jsem čert-Satan, vládce pekel!“ naříkal a d'áblům bylo na konec oklamaneho vládce líto, že jali se ho těšiti. Psí duši musil jeden z d'áblů odnést na hrad. Bedřich právě léčil onemocnělého nejmilejšího chrta, jemuž s přítelem vzali krev na úpis. V tom vhodil d'ábel psí duši do komnaty a chrt, dosud v mrákotách ležící, vyskočil zdrav a lísal se k pánu. Tak měl rytíř i svého chrta.

Bedřich z Linavy měl všechno, co si přál: pěkný domov, útulek před pronásledujícími, věrného chrta, výborného přítele a milující chasu.

Přece však nebyl docela spokojen a často stával v okně hradního paláce, dívaje se na lesy, jimž vévodila hora Krásnhce, vyšší něco než Helštýn. Z hory té přišlo později Bedřichu z Linavy štěstí v podobě děvy-kořenářky, jež vysvobodila duši rytíře z osidel d'ábla, dajícimu se po druhé zlákatí lstivým rytířem ku stavbě bezedné studně pod hradním palácem. Její původ vděčil rytíř radě kořenářky, jejíž oči jako bezedná studně hluboké rytíře očarovaly, že děvu pojal za ženu.

Jak až moc je pověst pravdivá, posud'te každý sám. Ale opravdu je Helfštýnský hrad jeden z nejnedobytnějších hradů široko daleko. A tajemná bezedná studna? Opravdu existuje a byla prý skoro 160 metrů hluboká a podle pověsti vyprávěné na hradě ji opravdu vyhloubil čert.

Hana Lajčíková

Zdroj: Pověsti z Hranicka, Tomáš Pospěch, K. J. Heinyš

Jezernické viadukty: 7 divů kraje Olomouckého

Ve čtvrtek 1. října 2015 začal další ročník ankety o největší div kraje. Občané mohli hlasovat v již třetím ročníku ankety o 7 divů Olomouckého kraje a mohli vybírat z 21 nominovaných zajímavostí. Nejstaršího a nejmladšího adepta na titul Největší div Olomouckého kraje přitom dělí tři tisíce let.

Hlasování v anketě se konalo od října do listopadu 2015. Vítězem se mohla stát některá z pamětihodností nacházející se na Olomoucku, Prostějovsku, Šumperku a Jesenicku. Nominace proběhla na jaře roku 2015. Nejvíce tipů zasílali samotní starostové obcí, kteří upozorňovali na významné objekty ve svém regionu. Z okresu Přerov byly nominovány tyto objekty: Střešní zahrada v Lipníku nad Bečvou, Zbrašovské aragonitové jeskyně a Jezernické železniční viadukty.

Ve velmi silné konkurenci se dostaly Jezernické viadukty mezi 7 divů Olomouckého kraje a „porazily“ jak střešní zahradu, tak aragonitové jeskyně. Slavnostní vyhlášení výsledků se konalo 22. ledna 2016 v rámci zahájení veletrhu Touris Expo na olomouckém výstavišti.

Ve třetím ročníku ankety 7 divů Olomouckého kraje zvítězil Mariánský sloup v Uničově, na druhém místě ankety skončila zrekonstruovaná Tančírna v Račím údolí u Javorníku. Třetí příčku obsadil poutní kostel v Dubu nad Moravou. Jezernické viadukty se umístily na šestém místě. Hlasovalo se na internetu a pomocí jedné schránky elektronické pošty se dalo hlasovat pouze jednou. To minimalizovalo riziko manipulace s pořadím.

Jezernické viadukty jsou významnou dominantou nejen Jezernice, ale i celé Moravské brány.

Historie viaduktů se začala psát před více než 160 lety. Mosty jsou skutečně dva, navzájem těsně u sebe, i když se na první pohled zdá, že most je jen jeden. Starší viadukt, cihelný, pro jednokolejku tzv. severní dráhy Ferdinandovy z Vídně do Krakova, byl dokončen v roce 1842. Do provozu byl uveden až v roce 1847 při zprovoznění tratě z Lipníka nad Bečvou do Bohumína. Mladší, kamenný, byl postaven v roce 1873 při stavbě druhé koleje a je téměř kopií cihlového.

Délka viaduktů je úctyhodná (cihelný 426,44 metrů, kamenný 414,74 metrů) a pokud by jste je chtěli vidět nebo vyfotografovat v celku, je to možné pouze z některého horního okna rytířského sálu hradu Helfštýn nebo z letadla.

Široké údolí potoka Jezernice přemísťuje 42 kleneb o světlosti 5,7 a 7,6 metrů rozdělených do 7 sekcí.

První rozsáhlejší opravou prošly viadukty v roce 1916. Na ní se podíleli také vězni, vojáci z první světové války. V roce 1999 a 2001 byla provedena celková rekonstrukce viaduktů v rámci modernizace II. železničního koridoru. Samotná rekonstrukce byla zahájena v roce 1999 a to kamennou částí mostu, následující rok proběhla stejná oprava u cihlové části.

V září 2001 uplynulo 160 let od zahájení provozu Ferdinandovy dráhy. Na počest tohoto výročí požádala obec ministerstvo dopravy o vypravení zvláštního, historického vlaku. České dráhy obci vyhověly. Ve dnech 16. a 17. září 2001 se konaly II. obecní slavnosti a jejich součástí byl slavnostní příjezd historické vlakové soupravy po nově upravených viaduktech.

V květnu 2002 se konala další významná událost. Rekonstrukce viaduktů byla definitivně ukončena provedením jejich slavnostního osvětlení. Jezernické viadukty se tak staly ojedinělou a významnou stavbou svého druhu v celé naší zemi. A právem byly zařazeny mezi 7 divů kraje Olomouckého.

Antonín Jemelka